This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ तीर्थमाहात्म्यं लिख्यते ॥ भगवंतं सुखमासीनं कैलासे देवपूजितं ॥ अ

[illegible]

Acc. NO. ~~6055~~ M-1888
Title - तीर्थमाहात्म्य (स्कन्दपुराणे अवन्तीखण्डे)
Author - ? , Date - ? , Sub - धर्मशास्त्र

folio - 28.
Xerox - 54

K K S U LIBRARY RAMTEK 441 106 M-1888 Dist. Nagpur

Checked 2012

1

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मयनी॰

माहिषं देवकूटं चैव भस्मपीठस्य पश्चिमे। गोगणायां ... दिनानां ... ॥१८॥ आषाढ ... नो सप्त न
स्या देवी ... प॥ नमो॥ देवगणा भीमनान मोक्षान् ... ॥१९॥ भृ ... भे ... शुक्लपक्षप ... नं ...
मि ... पा॥ नं चा ... ॥ वैन नवमे मो ... पान ... ॥२०॥ ... न ... न ... त्या ...
1. ... ॥ उत्त ... स्पान्ति ... पश्चिमे ... ॥२१॥ ... ॥ ... न ...
... ॥२२॥ ... धावल ...
र वो॥ ... स्यो मोल न ... सर्वोः ... महाबलौ॥२३॥ कुपा ... भानरत्न स्याद्रत्नस्य ...
न॥ ... भक्ष ... न ... महाबलौ ... ॥२४॥ कोटितीर्थं ... हारस्यान्ते सर्वपापप्रणा
बलाः॥ स्थाप्य न ... स्याज ... न ... पुरा॥२५॥ त्रिवेणी ... पूर्वे स्यान्ते गणपं ...
... न ... महा ... सरस्वत्याः प्रकाश्यते॥२६॥ ... स्यात् ... तीर्थ ...
... ये ... ॥२७॥ ... स्वर्गे स्थिता देवाः ...
र ... तीर्थ ... ॥२८॥ महाप्रभ ... रसेना ...
... न पोरने ... सिद्ध ... ॥ ...
... ॥२९॥ ... अवन्ती ... तीर्थ ... ॥३०॥
अथाने सम्प्रवक्ष्यामि तीर्थं ... स्थान ... स्वयं ... ॥३१॥
नस्मि तीर्थे नरस्नान ... सर्वपापैः ... ॥३२॥
स्नात्वा सर्व ... विधि ... तीर्थ ... ॥३३॥
प्रति ... ॥३४॥ ... नैवेद्य ...
वर्षे ... पौर्णमास्यां ... ॥३५॥ ...

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मृगनाभिं सचंदनं ॥ निवेदयन्ति देवाय नैवेद्यं पन्नपायसं ॥ ६ ॥ शैवं चैव तु सुरभीं तत्र तस्मात्पर्वं भोज-
येद्द्विजान् ॥ एवं कृते तु मया या सा निधापा वु गति यन्वनुदर्शी ॥ ८ ॥ इति केदेश्वरतीर्थं ॥ सनत्कुमार उवाच ॥ अतः परं प्र-
वक्ष्यामि तीर्थं विद्याधरस्य तु ॥ नर्मदायास्तटे रम्ये विद्याधरपतिर्भवेत् ॥ १ ॥ व्यास उवाच ॥ कथं
तीर्थमिदं ख्यातं ज्ञानमाचक्ष्व मे ॥ महात्मन्ब्रूहि मे श्रेष्ठ श्रोतुमिच्छामि सांप्रतं ॥ २ ॥ सनत्कुमार उवाच ॥
विद्याधरपतिः कश्चित्पुष्पधरः पुरा ॥ नर्मदातीरमागत्य ज्ञानस्य सांगं ज्ञानेन मनोरमा ॥ ३ ॥ तस्य हृदि तपस्
चचार सुमहत्तपः सर्वं दैवं नित्यं ॥ तस्य तीव्रतपसा तुष्टो हि शिवो भगवान् देवः ॥ ४ ॥ विद्याधरस्तत्र तपस्तेपे स्थानं हर
न सोमा स्वयं मार्गान्नात्र वसामेन फाल्गुने च स्थाने मासे पामो हिता सन्निधौ ॥ ५ ॥ विद्याधरस्येदं नस्य
नैव पश्च ... त्रिविष्टप पा ...
चैव सर्वे विद्याधरस्तत्र पृथिव्यां गच्छ पापिष्ठ रक्षसंगतस्य पापाः ॥ ६ ॥ एवमुक्त्वा ततः सर्वे
ये पापिष्ठा धरत्वे पापिष्ठ ॥ ७ ॥ अन्ये नवनामुयानाथ अपराधः सत्तो पुनः ॥ ७ ॥ अन्तु गतं महतो देवे
नान्न हा विद्याधरो भवी तु ॥ ७ ॥ अन्योन्यनामुयानाथ अपराधः सतो पुनः ॥ ८ ॥ गच्छन्तु देवा महतो देवे
जेन्द्र हा विद्याधरोऽभवीत् ॥ एवमुक्ते ततः सर्वे विद्याधरस्तदा च हा ॥ ८ ॥ गते च्छावनी ललप पूर्वे यथा लेगा
कुरु मे वंशं प्रसादेन ॥ एवमुक्तस्तु सत्राको वै विद्याधरस्तु वाच ह ॥ ८ ॥ गते च्छा वनी ललप पूर्व यथा लेगा
नीर्थं च ॥ अस्मिन्नेव नरेन्द्रस्थाने विद्याधरपतिर्भ-
वेत्तु हा ॥ नस्या स्थोने रम्भा गेगे पनेती पर्वत्रे मं ॥ १० ॥ एवमुक्त्वा तु शंकरेणो भगवान्ते वं निमं ज्ञे ॥ स्थान
तु ॥ अनन्तु तत्र मागतो नैव कुरु स्थानं मयि यत्ननः ॥ ११ ॥ प्रभावान्नस्य तीर्थस्य विद्याधरपतिर्भवेत्तु ॥ एवं व्यास
वदन्ते नैव तीर्थं तस्मिन्मनोरमे ॥ १२ ॥ नच पुण्यानि पोरद पापहरं नंव विलेपनं ॥ देवे भेल्लमरत्न
तस्मात्स्थानं तीर्थं विद्याधरं स्मृतं ॥ १३ ॥ इति विद्याधरतीर्थं ॥ सनत्कुमार उवाच ॥ अतः परं प्रवक्ष्यामि पकं देश्वरमुत्त-
मोगात्सः ... परेच च ॥ १४ ॥ इति विद्याधरतीर्थं ॥ सनत्कुमार उवाच ॥
मं मन तनी धे चवि स्थानं सर्वे पोपमम हाय कं ॥ १ ॥ नस्मिन्तीर्थे नरः स्नात्वा यो गोदानं स्य फलं लभेत्
॥ चस्को दानां प्रशंसे यथं वा ज्ञानां चैव स्नापयेत्तु ॥ २ ॥ रमीनता हजयेत्तु ममस सरा स्त्र चे अर्पयेतु ॥

श्री०

श्रीनृगायाः प्रसादेन वाङ्गाः संति नि राजपाः ॥ ३ ॥ ये प्रश्नयं नि नराभक्त्या श्रीनृगां ड श्रिनाप्रहां ॥ न तेषां
दुःखं न किल्बिषं हरिस्य च्छिन्नौ न मः ॥ ४ ॥ नत्वरे गम पैनौ ग्नं हपीडा नेषं व चाग इलि श्रीनृगा मह
त्म्यं ॥ स्वर्गद्वारेन रस्नात्वा हष्ट्वा देवं च भैरवं ॥ भ्रान्तेन वक्रीन प्रिरुत्तः हर्षम भक्तिमनः ॥ ३ ॥ प्रिह
भ्रव स्नान रोध्या सनारचे द्वारम नासहे ॥ भैरवस्या नमो देवी पूजैः षष्ठनिवा श्वे ॥ ३ ॥ नांत दृष्टा
न रोस्त्रीवाभ्यनं सर्वपान कः ॥ महानवम्या पुरुषः स्नात्वा धनमयपवित्रि ॥ ३ ॥ महिषवा सुरमा
तं मा गांविच मपी झमां ॥ भमस्या नि वेदपे देश्य सवां लि प्रिमवाञ्छया लगे ॥ न चै स्नात्वा न रोभन्म्या
पूजये धीमहे भैरवं ॥ स्वर्गद्वारे पास्तो भ्रान्ति रेऽस्पभवने हुजन ॥ ४ ॥ इति स्वर्ग द्वार मा हात्म्यं ॥ सन्
तो ला चेतः सम्पद्वेत प रेवं जम्भ्व रं ॥ शिव हरा नमा त्रेणपुत्रे वा पूजा यनैनर ॥ १ ॥ सम्
सः सनैच त्वारः श्वारशि रदर्पि ष्टका ॥ समीपेन सदेव स्यसप्तमेनम नि श्चिताः ॥ २ ॥ व्या
च त्वारस्तेस मारव्याना सप्तम भ्रमि मतं ॥ रम्यस्थलं तत्र सीपतनं धमेधुनमागताः ॥ ३ ॥ सुन
सुधर्मो नाम राजासीत् पुरा कृतयुगे धार्मिकः ॥ नस्य पत्नी वरारोहा नाम्ना रव्याता तदहरीना
॥ ४ ॥ सुनिहा त्वन्नु सा दृष्ट्वा पत्ति सन क्षमया ॥ भगवद्भक्तेन दानेन स्नानेन विधिनापि वा ॥ ५ ॥
सर्वत्र क्षणसपूर्ण प्रयोत्र भूमो मया कर्णपदेत्वस्य ॥ विद्वि नास्ते पर प्रविष्टेश्च नेत्र च उन
म ॥ हि स्वयम्भुवेन देवेन प्रयणा लोकं श्रिया ॥ आयास्यैतरू रौंद्रं श्या च त्वारः सागरा
स्तभ्ये तेषु राजा रन्ने स्नानेन वपुचो भ्रं विष्णु नि रंभ रारा धनेप्रभुत्न स्यासेरय वहन्नभ ॥ ८
रत्नप्स्यवतु धा म्यैन विधिवचारख्यान रुच ॥ मस्याप पापासप निद्र कृतरा धनेद्रु ॥ ९ ॥ स
गत्वा लोकं पथा मासङ्गां वरं गंध मादने ॥ सेतु ष्टः शंकरः प्राह राशि सूर्पाश्चि जोच्येनः ॥ १० ॥
उनवलीग धराजे कृष्णं मासम लिङ्गो भने ॥ महो सनाऽसेतच योगा मिष्वतिकुरा स्वसी
॥ ११ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मेरुरूपे स्थले राजन्नु समीपे शंकरस्य च ॥ दृश्यते सिद्धं नरश्रेष्ठ जलं च पीत्वा सर्वसंगता नृ ॥१२॥ अभ्य
र्थैत्तो लभ्यते न च स्थौ स्य नि कृत्वा यासु हरः बंधु त्त्या महादेवो जगामादरं नं वे भु ॥१३॥ से पुण्या भा
र्यया सार्धं आजगाम कुस्थले ॥ आगतानां कुरुस्थले स्यात् सम्यक् स्वर्गं हरेर्हरः ॥१४॥ नालोद ईशान म स्य
के राजस्थलस्य समीपतः ॥ ते पिहस्थाने सुपुण्ये मणि न भक्ति वंतस्त्व ॥१५॥ सो चु वारि ध यः सर्वथा
व रयत्सु भनु ॥ स च भे मनसा पुनं सर्वत्र शीण सेयु नंम ॥१६॥ तथा च पुनः स्नानायो विष्णु घुग्नि से रिनी ॥ ता
वह्नौ च स्थान ध्यं राजस्थलस्य समीपतः ॥१७॥ तीर्थस्थास्या मध्ये अथ चैव यात्कल्पी वसान के ॥ भगवत्य
नि च तेषु च सर्वत्र क्षण संयुतः ॥१८॥ अथ नेत्रस्नान मात्रेण प्राप्यते च महत्फलं ॥ स्थलेषु चाप्यरूपे
राजन्नु स्थास्यामो कल्पया वर्ष ॥१९॥ लब्ध्वा स समुपश्च सु पुण्ये नावतारि ॥ जा ॥ कुर्वन्ति तेषु पेषा
श्चांते शीं पुण्यफलं लभेत् ॥२०॥ स्नानं कृत्वा महापुण्ये समुद्र क्षीर सं स्थले ॥ कुर्यात् श्राद्धं ततो पि तत्पि
तृणां भक्तितः परं ॥२१॥ पूजयेच्च महादेवं स्थलस्य पार्वती पति ॥ सं पूजा श्चैव तं तो दद्याद्वा मास्य
कैवेद पारगे ॥२२॥ पात्रं ताम्रमयं शस्त्र पूर्णं वर्णे न सहृदरं ॥ सः हिरण्यं च हृतं च आलस्य पा वेद पार
गे ॥२३॥ सप्त धान्ये समायुक्तं वेण्वजं वस्त्र वेष्टितं ॥ स हिरण्य फलं वै युक्तं दद्यात् पंच महाफलं ॥
२४॥ शीतकाले च नतो गत्वा स्नानं कुर्यात् … हरि … नं स दानं च स्वर्णपात्रेण पूरितं ॥
२५ देयं पाद्यं च नग … दद्यात् … ॥ गत्वा … नाम्ना लभते … पात्राणि … ॥२६॥
सहस्र … ॥ एवं यो करते पार्थ राजस्थलस्य समीपतः ॥२७॥
… मनोरमा … स्वर्गं … ॥२८॥
इति श्री … राजस्थलस्य समीपे च तत्तु … अध्यायः ॥३॥ … व्यास महा …

5

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

म शिवं देवदेवेन समकृपास्त्रं जलं नदा ॥
शंकरवाणिकाः ॥ क्रीडमानेन देवेन गिरिर्मिनं नीर्थमुत्तमं ॥ ३ ॥ अरण्यां अथ गौरेण नेत्रे स्त्रीणां समाचरेत ॥ ४ ॥ देवि प्या
वापी गनं यदा नस्याः स्नानः शंकरवाणिकाः ॥ अरण्यां अथ गौरेण नेत्रे स्नानं पुण्यफलं लभेत् ॥ ५ ॥ परं च ते
युता व्यासर घात्व केर को भवानुः ॥ स्नानं मृत्युं विवर्जिता निवृत्तिर्नेत्र श्रुतेन मागनिर्णितो देवदेवेः शंकरः
स्नौ हः सर्वभोग समन्विताः ॥ ६ ॥ येन रा कीनं विषयुं लिंगं श्रुतं गा माहुरं ॥ आजगाम हि या नाथः सत्वेः
नाकीर्ष धर्मध्वजः ॥ ७ ॥ नु छावर्षय नो भूत्या देवदेवं दिशाकुरं ॥ नमा हे वररक्षं निपात्य मानं लोत
माहेशकरं ॥ ८ ॥ सूर्य० ॥ वर वरय भूत्या वरे तोष्यं स्वरूप ॥ नमाहे वर स्वरं प्रसादः ॥ १०
प्राहेशकरं ॥ ८ ॥ सूर्य० ॥ वर वरय भूतेश्वरा वेर तोस्मे दरामि ते ॥ न माहे ॥ अवेनी गौरं विलसच मुखमाले स्वरं सचः ॥ १०
घ्यैः अत्रोन स्थीयता यच गृहिनाथ सर्वदेहिनां ॥ अवेनी गौरं विलसच ब्राह्मणाने चैव स्थितावानुः ॥ ११ ॥
नेनो भूदेवो देवेशः धास्या नस्य महोजसे सेः ॥ या स्येन भास्करं रूपं च वापाति नैव स्थिरं ॥ १२ ॥
शंकरं देवनाम लिंगं गौतमाः शान्ति कारकः ॥ हेवदेवै पा ध्व गधर्वा विस्मिताः सह देवि भराः ॥ १३
अ हो धन्य ध्वि दस्थान येश्वा लोक विपुरान्त कृः ॥ भास्करे ते पि चनश्च स्थः नीर्थ माहात्म्य कारकं ॥ १४
नेनतुष्टाश्च नेस र्वं भूपापा : तु रस नमा ॥ देवे श्री हूनपापान्तुआदिसंयां शंकरेन थागत्य लिंग मं
श्चनेदेवाअवनीर्य च स्तोभनाः ॥ स्थापयित्वा थवी दृष्ट्वा येन स्नात्वा नि मान वाः ॥ १५ ॥ न दुर्ल
जो पनेने पांजरामरणदुः खजं ॥ सर्वं पयो पपुण्यं सर्वदा नेव यत्कृतं ॥ १६ ॥ नस्नात्वा वा
पवरांशं रा ॥ दिः पर शौनानं ॥ आधयो व्याधयः श्चैव दारिद्र्यंनेन दृश्यते ॥ १७ ॥ नेश्यर्या श्चैत्य
वाजायने भूमिमा सर्वदा ॥ कृशास्थ्य शाद्विज ओ पुनर्नि र्मिनं नीर्थमुत्तमं ॥ १८ ॥ इनि शंकराहिय चावा
म हात्म्यं ॥ नोम्बा गधवनी पुण्या नदी सैजो निशिमुत्ता ॥ अस्य जीतस्थिरे प्या स्थूर्णत्सर्व भव
णान् ॥ १ ॥ नस्या स्नानं सुहारा हरस्थ वंदेन भाषितं ॥ आदौ चनं र्पणं स्नाने नस्स र्व वा
भवेत् ॥ २ ॥ वायुभूतालु पिनरः नस्यास्त्री रे तु दृष्टि पो ॥ नि यं नि मुविरन्तरू नवि नयनि सर्व
चजं ॥ ३ ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

आगमिष्यन्ति पुत्रोपवनं पौत्रा संततां गृहं॥ संपादं पापसंतापि रूपा नाकं सभिचार रं॥ ६॥ स सृष्टौ वं
लिं रवैयुक्ते पिंडं हास्यनि दु कहा॥ नेन पिंडं महानेन स्न लिभर्व लिना क्षयाय॥ ५॥ अथो गरुड पिंडं सोमा
नवाबाने भा हुंजाः॥ नचयदीयनेहा न दिसा यं नेक्रं चनं॥ ६॥ अतः स प्यनस्य नस्त्रोक्तं भक्ष्यणा वैल
प भुवा॥ गंगाहा रोस्र यागे चक्रे र्दक्षेत्रे चतुष्क रं॥ वाराणस्यां गयायां च सोचन्ति भं ब्र नि॥ नेश
श्व पिनसो न्दणा हास्यनि कांक्षिना चरण तूं॥ यो युक्तं दर्पं कामतः नष्टा भक्रर ब्र नि॥ नेस
नञायने स्रव्दं छिने स्पपरमागतिः॥ अरघ पीनवमी चैव अमावास्याथ पौर्णिमा॥ सर्वा एपे ना
नि वैश्या सरके तत्र्क्रमणे तु॥ अग्नेन रुद्र देवा श्च स यान्ति द्विजदेवताः॥ विश्वे देवा नस्त गयुवा प
श्वा श्च मनुजा न्न हुतं॥ ११॥ सतीत्व पाप्नि न्रगणा चैवा यु ववि संस्थिते न॥ वा ससिमा सिसिने प
दे ने पच दस्या हिजो न्नेम॥ १२॥ युद्धे पेप वामैव विशा खा चैव रोहिणी॥ सवाजे कयाह सपितृणां
तस्य पिंड भे॥ १३॥ भजन्मा आत्म यं कुर्वीत पिनर स्तेन नं र्पिताः॥ अपि धन्याः कुले जाताः अस्माकं नेस्य
हेन वे॥ १४॥ ये कुर्वन्ति च वै श्राद्धं पिंडाभिर्वापयन्ति वै॥ नेन पिंड महानेन नहि लिं भोगरवि ना क्षयाय॥ १५
इहैव वै पुण्य जन्नेषु सम्यकु स्नात्वा नरस्नान्तर भनेस कामात्॥ पान्राप्य च सोम गणैः सर्वैन स्त्रमो
दे ने हव र जो पस्थिश्चैः॥ १६॥ श्चिन्नं च विनं च नर पात्र रूधं पेचा लरु धं कं पिनो गिरि धिश्च॥ पा
ते च पोनु परमा च भक्ति यो नाय खं निगृहो वा श्चिना निः॥ १७॥ इति अर्व नीं गं धवती माहात्म्यं॥ स्तन
दरणाश्च मे धेह स्नात्वा इं देवादेवं महेश्वरं॥ दर्शनामश्च मेधा नामं फलं मामोति मानवः॥ १८॥ मनुना
मोन वे इंया तथा चैव पयोनि नाम॥ र घुनो शानेस्ता चैव त्वोम्यशोन महर्षिणा॥ १९॥ अश्रिया त्रश्च या
चैव दत्तो भे ये यावृश्री मनाया वृत्त रवला न पुण्येन नारु वेण नत्तेन च॥ २०॥ अथ स्नानेन सन्नादपि दशा श्व
मेधयं फलं॥ २१॥ सम्मान पहुं परे स्यानेगशत्ता वा पाक लिनान तथा दशानामश्व मे धाना फलं प्राप्स्यहं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

५

जोन मम स्तु स्वर्णं न पालिं गं भ जिनं भक्ति नः स हा॥ ५॥ हस्त्वा स्तु स्वा च न हिं गं भाग कं लभ ने फल
चै चै मा स्ति सिना ह ष्वा देवं स प्रन्व भक्ति नः॥ ६॥ अत्रैव र षा श्च शि मा प स्तु रूप च यु वा स्वेन गया
नि न स्तु रो मा णि ग ण्प ने स स्व पो हि जन॥ ना य दूर्व स ह स्वा णि शिव लो के म ही य ने॥ शिव लो कात्
रि भ्य ष्टो सा र्व भौ मो भ वे नु॥ ७॥ इ ति ह स्ता श्च मे ध प नी पा नि ं म व र ती र्थ से था णा म पि फ्रोन म
१॥ स हा भि रु च रं म ः यु एन हु तु भि स त्न म॥ नं हा कि म्या कु मा ला लं से च स्यो ः प नि र त्न मा॥ राभू पः
कि म स्य रि उं नि त्रो जं वै हि जे स त्न माः॥ तु र भ र न ल्ले भ र प णो वा सं भुं वा या स न पा वि पं॥ ३॥ वंसि
पा श्च मु न पः प र प्या न म धो ग नाः॥ प्या वं नः सु भि र फ लं न भ वा से म नो र थः॥ ४॥ ता श्वि ला यो ः स्तप
काः ग नी श्या वं नि म उ ल्ले॥ म हा फ ल व नं हस्त्वा शि मा चै ध म ला न ही॥ ५॥ स्य था न म स्व रं चै व न ही गं
व नीं त पा॥ फो टि नी र्थ मु प स्य स्य च कु धा स च न य वै॥ ६॥ भु वा न भु प णो वा श्यं स चि त्ते पा न हा भ
ल॥ ७॥ अ ह ध या व स ष्ठ श्व ग म नं भ लि नो रे नः॥ ७॥ म हा फ लं ने श्व रे सि मा गा गे श्वै व स नि र्म जा ज अ
मों वि श्या जा लि वा सः फ स्य न रो च ने॥ ८॥ स्या नं स त्वा न रो प स्तु म हा न पा प हि र्जु भी॥ म हा फ लं ने
स्त्र स न रो म्र सु न शो च य ते॥ ९॥ म्र नः फी र प न गो वा त अ स्य जे च रो भ वे न॥ य चै षा श्व य ने मु क्तिः
र्थं सा य न्य ने म या॥ १०॥ एवं प्रजल्या श्च मु नि म पा जा न भे य वा सं स ह सो न स्त्र॥ वे न स्य स्तो भा
प रि णीनें ये लु श्यि नः स हैं वा च मु नि म पा नैः॥ ११॥ इ ति अ व नी॰ म हा लिं ग म॰ फ लु मे श्र प र दु
रं सु रा सु र न स्त न॥ श्च॰ प या त ज य प स्तु शि व लो के म ही य ते॥ १॥ प न्नो र स्तु पः प रे प दे व दे व म हे श्व
ज पी स्वा॰ सर्व का र्ये प्र शि व लो के स ग उ लि॥ २॥ रा व हा रे शि वं लि गं अ र्च ये मा न वो प हि॥ स्वि
वं पा ग नि या ने व ग णा स्थि प च व वि ह लि म॥ ३॥ अ था तः सं प्र व क्ष्या मि मा र्कं डे श्व र मु त्त मं॥ मा र्कं डे यो
नि र्ध च न र प वा स म ह त्ते पः॥ ४॥ ह ष्ट्वा नं शों व रं दे वं त्रि र त्नं जा प ने न रः॥ ५॥ स्त पु प्या स त म ल स्था नं अ स

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पुष्पीं सत्पुत्रमुं ॥ पुण्यपत्रं च मिष्टान्नं सा देवी अंबा ज्ञानी हंसवाहिनी ॥ भक्तानां कृपया देवी पुत्रपरिपा
लयेत्तु ॥ ९ ॥ अन्यैर्नाभक्तगणा साधुस्तुत्या देवी सुरेश्वरैः ॥ यः स्नात्वा भक्त्या सरस्वती पूजयेत् सोऽपि मां ॥ प
वं ॥ ७ ॥ मन्त्रैर्वेदैः धर्मैर्नित्यं नित्यकर्मभक्तगणैः स्नापीठं ॥ अथ प्रातः संध्या सम्पूज्य तदृचा पूजितं चापि वं ॥ ८ ॥ पवित्रं पा
च वै भक्तगणा स्वर्गे दीयते ततः स्वर्गे ॥ पूजापरैः स्नातः पश्चात् पूजितां च नरपि ॥ १० ॥ यानि सर्वाणि
नि सोपस्नानं तस्या तत्र पत्नीः स्नानं ॥ ११ ॥ धरेत्सर्वं मोक्षपरं यो नित्यं नान्यगपि ॥ १२ ॥ ...स्नात्वा प्रयत्नं गौ यः स्वर्गे दिव्य
दिव्यं पनरेवा महेश्वरः ॥ स्वर्गे कुंडेन रः स्नात्वा मम्रपीत्वा पनेन रः ॥ १३ ॥ नित्यं तत्र भक्त्येव श्रीमत् नोयालिखि
त्वा सत्र माहिनः ॥ पश्य अदेवदेवे सं अनंगनाग्निं न पुरः ॥ १४ ॥ हेमं त्रैलोक्यमोक्षं सत्सभा त्वमगमयी
वाप्यनयु ॥ आपो हेतु सिता स्वर्गेऽगं यत्क्रु कारयन् ॥ १५ ॥ मुक्त्वा तेन स्वर्गे पापमुक्तो ॥ स्नात्वा तु सम्यक् ॥ वीत
रागा हरि कुंडेन रः स्नात्वा गायत्र्या रूपं तु पानाच्च पेयं ॥ १६ ॥ अस्य हत्या तत्र पापं नः सर्वाः सत्य पोहि ॥ तिर्थम्
अज्ञानं तेन रः स्नात्वा गाय स्वप्नामः नेत्र देवि पवित्रं ॥ १७ ॥ जापनेसेन रोग्यास नकमनीस एव भवि ॥ तिर्थम्
क्नीपेन रः स्नात्वा वा चक्र स्नात्वा मित्र पचैर्येन ॥ १८ ॥ जापने ॥ नागानां तीर्थं यत्नेभी ममागतं ॥ स्वर्गेऽक् ॥ सोमवत्सा
रं तु यः पश्ये त्रज्ञो ...मृ स्वर्ग न ॥ १९ ॥ हरिर्णे अर्वं भी ॥ नाना तीर्थं यत्नेभी मम ॥ सोम मग्नो मृ महीय नेगं तीर्थं सोमव
नेः स्नात्वा यत्नो मे श्वरस्य पर्वये तु ॥ २० ॥ सोमवन्निर्मलो भक्त्या सोम गोभे महीय नेगं नीर्थं सोमव
ने रः स्नात्वा त्वा सोमेश्वरस्य पर्चये नु ॥ २१ ॥ श्रुत्व्या सप पोषयेत् सोमनीर्थं स्नात्वा भवं ॥ योदेवाभ
ली नाम चोत्र भिज्ञा भिन्न वेत्रः ॥ २२ ॥ आसीनत्वपुरा वासी पनायियो महालत्रपाः ॥ २३ ॥ यो नम
गवान् सोमो गोकस्य पापनपरं ॥ २४ ॥ आसीनत्वपुरा वासो पनाविमो महालनपाः ॥ उत्तं यो नम
हाभागो योधिनीमन पो नित्यः ॥ २५ ॥ पूर्व वाऽङ्कः सर्वेन पवित्र ध्यानपरायणः ॥ अध्यंगनं तो भा
सम्पन्नेजो महात्मनः ॥ २६ ॥ हरिं ध्येनयथा या सनेजं सानमआ धिन ॥ २७ ॥ गो कौ च भास्वपर
सर्वांचधरण्या च पपान हे ॥ २८ ॥ सो मो ज्ञान तत्र तोय रश्मी नाम ध्येज नाप्रियः ॥ वारि सो मा स्वपुत्रम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

५

ध्यासनेनैव धारिणा ॥७॥ अभिविख्याता नदीं शिप्रां अन्तर्नेना निहस्तिता ॥ ननः सोमवती शिप्रा वि
नासर्वसिद्धिदा ॥८॥ सोमवृक्षा नदी शिप्रा हृष्ट्वा पापप्रयोहन्ति ॥ महादानसुरा पोवालो पीयू
तनस्यग ॥९॥ येवारोप्यन्पापेन मृप्यन्ने दर्शनात्प्रभु ॥ अमोजोमोपहतमृतौ सोमवल्यान द
वे ॥१०॥ स्नानं हानं च योपी माहल्योपुलोमसमाचरेत् ॥ अलप्य नस्य न स्वर्गपा वन्नं द्विशांम्
११॥ लिलो हुतमहानेनपिंडदानेन वै द्विज ॥ पुत्रपौत्रैः सनेनाननपितृणां त्रप्तिरक्षया ॥१२॥ ति वे
ड्वले भाविशी सोमे सोमग्रहेन या ॥ अमासोम समायुक्ता सकाशः पुष्णा इवेभा ॥१३॥ शिप्रा सो
उपले प्यो सस्तौ हस्नी ध फलं न प्रहा ॥ अमासोमे समायोगे स्नानं पंचनवं कुरपे नर ॥१४॥ अमासो
सोमवारस्थ व्यतीपातो ये पद्म भवेत् ॥ रानगुणगायात् सोमवत्याम फलं लभेत् ॥१५॥ एवंवेत
मतीतीथ प्रजानपञ्चपत्रमतैः ॥ सोमे दृष्टवा पपीलिनं रिलिनौ अवाप्य जन गद्गदः ॥१६॥ रक्ष तेस्या पुण्या
सलो फलमीदृशनफलं ददाति ॥ पुत्रो वाजि सहस्रेण प्रोक्तो नगरह ॥१७॥ दृष्ट्वा सोमवन्ती रेवाः रथेनं
रमणा पुनः ॥ देवाः संतुष्टमाना नस्यनेजः सोमसभा स्वर्ग ॥१८॥ आप्याय पानं श्रीनोफल पानं
रणीनां ते ॥ अस्नानेन रथे नापस्नागरं गावुस्पुरां ॥१९॥ भिः सत्य स्याति शापा ख्याताः म
णां न स्यनं पर्लि नं पासत्सोमस्यत्स्वर्ग लभं ॥२०॥ न दैवी षपधोष्या ताभ्य
गौ ॥ पुष्पो प भगवान् सोमोऽग्नः सपुत्र ॥२१॥ दृष्ट्वा वर्षसहस्राणि नै पनिर्दुः खं तप ॥ न
त्रसौर्देहे राज्यं अस्वा गोवृषपितामहः ॥२२॥ वीर्यो षधो सोमो राजा बभूव ह ॥ सपंवि रा
सोमायदक्षास्य पण्मासपतामतां ॥२३॥ पदमैः प्राचं तसोऽदहर्षे हर्षनलब्ध संदृष्टः ॥ स नेम्ना यमस्ता ह
सोमो भोयोस्तु नः स्वलु ॥२४॥ समारेभे राजसूयं ससलेत्ये नेन दक्षिणा ॥ जित्वाच भगवान्न वेः द्
भगवानुत्तमः ॥२५॥ हिरण्यगर्भश्चोद्गाता अस्त्रोभ्यत्सवमे पितामहः ॥ सहस्त्रो भगवान्यस्थः सं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कादिक्षुस्वेदेवि जनः ॥२६॥ दृष्ट्वासह ऋषिणां सोमस्यी तो मा समाहितः ॥ सिनीवाली कुहू श्चैव वपु नित्यं
त्विः प्रभावसुः ॥२७॥ कीर्त्तिर्धृतिर्बुद्धिरेव च दयी लक्ष्मी देवदेव्यः श्रियो विभेरे ॥ माप्याव भृतेमनस्वानः सर्वे
देवर्षिपूजितः ॥२८॥ अनीवराजेनेचैश्च दशधा भोसर्व परिस्त्रियाः ॥ नेस्यं तत्त्वमाप्य इत्याप्तैर्मैश्च ये ऋ
षयः संस्तुता ॥२९॥ विबभ्नौ मपनि ज्यासः खेन पाई मपपस्य च ॥ रहस्य ने तत्र दीर्घाभायां ता तानां स्त्री
परा त्वन्नी ॥३०॥ उवाच हाटनरसा ता ध्वी ॥ अवस्थांगिरसः सुनीता ॥ पार्वमाण तत्र हसो मो देवै देवर्षि सत्त
मैः ॥३१॥ नैव प्यस्तन्ननेनारां ॥ तस्मै आंगिरसा पच ॥ रहस्य नेः तनो पदृ हो कौंजनाहे कौपिनः ॥
३२॥ तेनोपुत्पमभेन्न च तु घोरशाऊ सोमयोः ॥ देवानां दानवानां च प्यास चासम के संमहत् ॥ ३३॥ सर्वे
भीताः स्तनो देवाः ब्रह्माणं शरणं ययुः ॥ ब्रह्मनो श्चपणो युध्य कथित शाऊ सोमयोः ॥ ३४॥ देवा
नां वचनं श्रुत्वा साधं देवैः पितामहः ॥ आगत्य युद्ध भूमिं वै वारयद्देव दानवान् ॥ ३५॥ ताराना सो स्त्री
नाः सत्य पुत्र्यं पत्का सुरासुरः ॥ तारामाहाय स नेह हे हाबा गिरसे द्विजः ॥ तामंनः श्चसधां दृष्टा अ
हमायांर्दिहस्य मिं ॥ महन्यो यं न वयो न्यागभौ धायः कृ पुत्रं न ॥ ३७॥ स तेजं नन स्ता राकुमारं देवल सि
णां ॥ तनः संशायमाप भोजुस्ताराहि वौ कस्य ॥ ३८॥ कस्या तव शुभे सुभगे सोमस्याथ बृहस्पतेः ॥ ये
णा ॥ नानःसं शायमाप भोजु स्तारांदि वौ कस्य ॥ कस्यातव शुभे सुभगे सोमस्याथ बृहस्पतेः ॥ ये
दृश्य सत्यं नम्रो हितारे कस्य सुतोऽयं ॥ ३९॥ सो मांजनित्रिरथो चैर्द भयात् वरस्वरे ॥ सोमस्येति
म हः सो कुमारो देवसंनिभः ॥ ४०॥ सोमस्यत्त सुनं दृष्ट्वा परिष्वज्य पितामहः ॥ बुध इत्येव सो
भामन स्य पुत्रस्य वै नदा ॥ ४१॥ नत्तोरा ज्येनस्तस्य पुत्र स्थापयित्वा यथाविधि ॥ अवंत्यां माजगा
मार सोमो देवदिदृक्षया ॥ सोमाहे सोमवत्पांच अधायो गेजिते न्द्रियः ॥ त्वामासं मज्जया पातसो
मः सोमेश्वरेनतः ॥ ४३॥ तस्य भक्त्या च संतुष्टः प्राह सोमं महेश्वरः ॥ मत्प्रसादात् पुनः कांति न वसो
मभविष्यति ॥ ४४॥ सोमेश्वर मिति ख्यातं लिङ्गं मुक्तिप्रदायकं ॥ एवं प्रासमहत्तीर्थं लिङ्गं चैतद्वा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

६६

दुर्लभं॥ कथितं तव भावेन यथा नु छेदनसांप्रतं॥ ५४॥ आवयोमा प्रयोमासं स्तोम नाथं जितेंद्रि
यैः॥ त्रिःपंपरशंभे रोमासनस्य पुण्यफलं तु श्रूयतां॥ ५६॥ सौराष्ट्रे सोमनाथस्य सेवनात्पापाः प्रय
ह पुत्र॥ तमनेसनरोम्यासनाच कायिके वीरणाः॥ ५७॥ इतिश्री सोमवलीनीथं या माहात्म्ये॥ सत॰
भी धर्म्यस्याग्न रतुस्यां स्वमा ह॥ स्य श्रूयतां सातुनं॥ नो धर्माचानरके स्नात्वा दृष्ट्वा देव महेश्वरं॥
नपरर्पभेरकं ऊर्ध्वपपपिभ ललाभ वेतु॥ व्यासउ०॥ के पंलो नरका स्ना यकेतु स्थाने ष्वन्ति
नाः॥ २॥ पतेनैनेकेन पापेन पापिनस्ते नदुःखिनाः॥ नरक धर्माणि नस्त वगध्वंसे पापकारिणः॥
३॥ एनं रोर्वे समा स्यां हियदितु ष्टा सिमे प्र भो॥ सउ०॥ उपप्लवन रका व्यासयावं नो प्रय सं स्थि
तोः॥ ४॥ नत्वभ्यतु यथा नेनुस्स समेनहृतं भिनेः॥ पानान्तं निरयोः सर्वे विख्याता दुःखदाः सदा
॥ ५॥ रौरवः सूकरो रोधः तालो विनशनस्तथा॥ नेपकं भलन्नेपायोमहाज्वालस्तथैवच॥ ६॥ कुंभी
पाकमपवनस्तथा चैवा निहारणाः॥ ७॥ भुल्लेश्वरे कौरव्यो त्राणो भस्म चगंड्यु॥ ७॥ अधो
मुखस्सर्वा स्थि भागो यं च पीडनकस्तथा॥ सर्वे लो विरगो ग श्वा भोजन श्व कृमि भोजने॥ ८॥ इतेवं
माद्यः सर्वेन रकाश्र दारुणाः॥ ये सर्वविषये संपि वनाविमपरायनः॥ ९॥ पतंतिपुरपात्म
पापकर्मरता श्वये॥ प निना श्वस्य न्यैन नराः कूर्मानुरूपिनः॥ १०॥ यान नागम्भि वैच चाप्तिः रो
कुकर्मगुश्यापारगं॥ सुगाटं हंतपो वैश्या नं परशं त्वया नरोः॥ ११॥ मद्य हृशा प्रित्वं गोष्ठ पान्थेन
यपण्डित रते॥ शौचं नः स्त्री विदुमाणिनरगुलो नि षुग नि विश्वदोनाः॥ १२॥ अग्निपर्णैः शाकुभिः श्वनो
हदुंडैः सर्वर्दनैः॥ ६॥ पने लिंक रैस्रो रैः सर्व नाः पापकारिणः॥ १३॥ ननः हस्ताणः मुद्रीस्वेन च हिंसाश्चवि
गोष्ठ नः॥ समननेः प्र सिर्णनेद्रां ना श्वेच रजोरी रेनाः॥ १४॥ कृष्णस्थाः पीनथासम्माकृ पश्य पानेन यो
वदेत्॥ पश्वाम्य हरतं धं पोंस नेरो पानि सौरवं॥ १५॥ सुरापो ब्रह्महा हर्ता च सुवर्णस्य च संयुक्तः॥ म

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पातित्तरकं श्चैव नैः संसर्गमुपैति वै ॥ १६ ॥ भ्रूणहा गुरुहंता च गोघ्नश्च श्रुतिसत्तम । पतिते नर
र्घातयेच विश्वासघातनकः ॥ १७ ॥ स्नुषां सुतां च यो गच्छेन्महापातकिनस्तु पातये ते ॥ कुंभीपाके
पापाः पचेयुः पापकृत्स्वेरघोरतरैः ॥ १८ ॥ नरपतो छुपेक्षुप च्येन पतु भक्त परिसर्जन ॥ कुरोति वकुर्म
न्नपं पश्चगोविशेषपनं ॥ १९ ॥ स्वाध्याय्यौली चयोरों पश्चगविक्षालपानकः ॥ नपे नौ छपच्येन
नंपपश्चगोविशेषपनं ॥ १९ ॥ स्वाध्यायोली च यो सौक्ः पश्चगवि आलपानकः ॥ नपेतौ छुपच्येत
कृतैः स यम कितृतैः ॥ वेदहषयनाचैव यदविक्रकल्प था ॥ परस्त्रीगामि नो येचया तिनवे पहाभये
२१ ॥ चोरोनिहारणोयाविमगोदाभेदकल्प था ॥ देवद्विजपितृद्वारः नदूषयिता च यः ॥ २२ ॥ सपात्रि स
मिभक्षेचवैरत्वारस्यपत्तं स्तिने ॥ पितृदेवगुरूणां च सपयों न करोति यः ॥ २३ ॥ नगलाभक्ष्सेसयात्
अभक्ष्ये च वैर त्वारस्यप लं स्तिने ॥ पितृदेवगुरूणां च सपर्यां न करोति यः ॥ २३ ॥ गोलाभक्ष्मसयात्
ने कूटकर्म करोति च ॥ २४ ॥ रजाभंग हीनाचे नरपापथोसु स्थे ॥ २४ ॥ अस्थिभंगे म पापे
नेकुटकर्मकरोति च ॥ ७र रजाभंग हीनाचेनरर्ः पापयोसु स्थे ॥ २५ ॥ पंचपीड्यन्नयात्तपर
वहे तोष्मिणा च भुक्तनरः ॥ स्तनघ्नः पिशुनः क्रूरः कूरमानी विडंबकः ॥ २५ ॥ ये च पी मासे गोयानि स्वदे
जुत्पमघाया कूः ॥ ता भासा मांसरसोनांच निर्जनरासीफ स्यच ॥ २६ ॥ वर्णाश्रमविरुद्धं च कर्मकुर्वन्ति येन
हेनाचसंहसः ॥ मधु होमनामकुंनाचयाति वैनरयीनरः ॥ २७ ॥ वर्णाश्रमविरुद्धं च कर्म कुर्वन्ति ये न
हेना च संहसः ॥ मधु होम्ना मकुं ना चयान्ति वै नरयीनरः ॥ २८ ॥ गुरूणाम वमंताच शास्त्रदूषयिता च यः ॥ उप
२९ ॥ कर्मणा मनसा वाचा मपहान पाप पान्ति ते ॥ २९ ॥ अविद्यानोन रोः ॥ ते पातेन नरके पो
र्सिपचेयुपापाः पचनथापर्वचित्त पष्टः ॥ धनपोवनमनायेम्यया हा ॥ भो दिनोन रो ॥ ते पाने नरके घो
रेव्यालसु च निहारणे ॥ ३० ॥ ७ रसंस्कृतं श्वयो विप्रोः ष च्छी संवनेनु वो ॥ उच्छिष्टापे सर्हनो हा
रेवल्लत्तु च निहारणे ॥ ३० ॥ ७ रसं स्कृत श्वयो विप्रो ःष च्छीस वनेनु वा ७ उच्छिष्टा ये सर्हंनो ग्गा
वोर्निजनेनी हिंसा ॥ ३१ ॥ ते पच्यन्ते नि विष्ठव्य च दोषी विशेषनः ॥ पक्षिभेदादिवास्त्रौपरोप
लपचारिणः ॥ ३२ ॥ एते चान्ये च बहवो नरकाश्च सहस्रशः ॥ नचदु ष्ट नेक मां णः पच्यन्ते यान्ता
गनाः ॥ ३३ ॥ एतेनां स्वर्गा श्व यातेनः ता चेनो निरयो स्न धो ॥ पापकृन्यौन बहुः स्मा यश्चिन्नप्र
उन्मुखाः ॥ ३४ ॥ एतेपापैर्नरा पाप न स्वपुंसां नजायते ॥ पापश्चित्तं तु नस्यैव विवसे स्मरण पर ॥ ३५ ॥

तस्माद्दक्षिणतः शंभुं संस्मरत्सुरपोत्तमं ॥ नयाति नरकं शंभुः पसगध्यलमांगति ॥ ३६ ॥ कार्तिकु
स्यासिते पक्षे दृष्ट्वा पाद्यं चतुर्दशी ॥ तस्यां दीपः प्रदातव्यो देवदेवस्य चातनं ॥ ३७ ॥ विकाशेको
७ मिकैदारेश्वैः अप्सरोगणसेवितैः ॥ ३८ ॥ उपमालोर्दिव्यपावीनि पावकार्कप्रदीपकैः ॥ ३९ ॥ इति श्रीअवंतरखंडो
पर्दीपदानमहात्म्यं ॥ सनत्कु० अथान्यत्संप्रवक्ष्यामि केदारेश्वरमुत्तमं ॥ यवरंसर्ववजीपीनां निष्
ल्मोकेप्रवक्ष्युतं ॥ १ ॥ तत्र स्नात्वा सकृद्विभक्त्या यः पश्यति महेश्वरं ॥ केदारेश्वरफलं तस्मोक्षं नरः प्राप
त्नभेन्नरः ॥ २ ॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः स्वफीपकुलसंयुतः ॥ विमानेनार्कवर्णेन शिवलोके स मोदते
३ ॥ अन्यत्र सृंगे नरः स्नात्वा सकृच्च भक्त्या ज्ञिते क्षणाः ॥ दृष्ट्वा तद्देश्वरं देवं नरः पापाद्विमुच्यते ॥ ४
ईर्घतीर्थे नरः स्नात्वा दृष्ट्वा चैवेश्वरं शिवं ॥ विमुक्तः सर्वपापेभ्यो राजलोके महीयते ॥ ५ ॥ कुंडे
श्वरंतु यः पश्येच्छिवध्यानपरायणः ॥ लभते स तु सोम्यास्य शिवदीक्षाफलं लभेत् ॥ ६ ॥ गोपती
र्थे नरः स्नात्वा दृष्ट्वा देवं गोपेश्वरं शिवं ॥ शिवं गौरीयुतं नरो पायात् पावकार्कं दिवाकरौ ॥ ७ ॥ स्नात्वा वा सकृद्विपरे
तीर्थे शिवं देवं प्रणम्य च ॥ नियम्यो नित्तरो नैव प्रयाति त्रिपुराधम ॥ ८ ॥ विजयेच्च नरः स्नात्वा सकृद्यो
वं देश्वरं पूज्जेन्नरः ॥ विमुक्तः सर्वपापेभ्यः सर्वजोत्तविजयी भवेत् ॥ ९ ॥ इति श्री केदारादितीर्थमा० ॥
व्यास० अथोहं भक्तो विज्ञाप्य तेजसोद्भवं देवं विद्वर ॥ शिप्रापापोश्वकैः पापप्रणाशोपयितापाप
हारिणी ॥ १ ॥ श्रृणु व्यास महाभाग कथां पापहरां परां ॥ येस्मिन्कालेथ हरिणा नाम महाकालव
नोत्तमे ॥ २ ॥ नालिवं समहीपृष्टे शिप्रायाः सहृस्रीनरी ॥ पस्यास्तीरे स्थाणुस्तिष्ठति चैतालव
सेवनेन वै ॥ ३ ॥ वैकुंठे जायते शिप्रायां वरभी तु सरालये ॥ पापहारे च पापघ्नी पीताले तेन सम
या ॥ ४ ॥ या रोहकल्पे वै प्रोक्ता विष्णुदेहविनिर्गता ॥ शिप्रा वंपोसमाख्याता फाम्पयेत्तु सतु
या ॥ ५ ॥ व्यास० विचित्रमिदमाख्यातं भवता के ऋषिसत्तम ॥ कथं कुमहेसि शिप्रा पापाः समाख्यानकथा
शो ॥

14

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सनंभासंकृपालं नमाम्यहं भिक्षार्थं वै चरन्महीं ॥ मत्तदेवो विरूढो मासर्वं गोपेषु सर्वदा ॥ ७ ॥ अ
नाद्यभिक्षो भिक्षार्थी वै कृष्णमगमनं देहम् ॥ गनोत्वात्तिष्ठिवेगापां भवमनागणइनस्तनं ॥ ८ ॥ भिक्षो
हेलीनभोअजयं दक्षुषिनो हसमालिनं ॥ कपालं च यम्पदरत्वाद्युपाचर्पुष्पं ॥ ९ ॥ त्वं पनाहे रश्मि
हर्षां नेदहमीनि हेरं त्वहं ॥ दुपुस्फा फरसु पम्पनजै चांयुलं त्वमपादं पनं ॥ १० ॥ नहरदङ्कसमाध्यानो
विरुद्धेनाहन्तपुषा ॥ नर्तंगुल्लिसमुन्हनेन कृतं भावशोणितं ॥ ११ ॥ नत्सूर्यपावंनेनारूशांकरस्यबु
रुद्रं स्थितं ॥ नरचहंलिनासावै धारणनोसमनं ॥ १२ ॥ नर्तंगुल्लिसमुन्हनाशिमासस्थारसमयां ॥ वे
कुंठेचामवत्सूपः नहीवै गोभ्यपावनीं ॥ १३ ॥ एवं शिमोस्तरिं भेष्ठात्रिपुरोद्भवं सुविभुनाभद्गस्त्रिशिवा
नामधं ज्वरघ्नीं च यथामोक्षानथाप्यासत्रैवीम्यहं ॥ पहराणांस्तुतेहे यो रस्तेन तसहसंयुगे ॥ २ ॥ पी
धपापासहेत्ये अग्निरूपं कृहेत्वनं ॥ सहस्नवाहुभिर्वीरैर्नानाप्रहरणोद्यतं ॥ ३ ॥ ननः कृधोषा
सुदेवः चक्रमाहपरस्वरं ॥ चिच्छेदबाहुसाहस्रं सवषेणारूगाभिनाथ ॥ ४ ॥ ससरभेरन संयुस्रोतो
थेणचभणार्हतिनं ॥ परास्यरसपरौभत्यावांकुरंस्यारणपपौ ॥ ५ ॥ नहरगनंमहादेवंसमीपेभयविहृ
लं ॥ विलोक्य स्वपयावि ष्णोगनोसंग्नामंसुधं ॥ ६ ॥ धारयामास रूसवैशारौ पैत्रसमाहितं ॥ अ
मोघं च समासाद्य ज्वरस्थापृथं चहरंयां ॥ ७ ॥ शस्त्वास्त्रैभंसलपोरैः सर्वमाणिभयं कृतैः ॥ वैस
यास्त्वं नहरच्छमः संदधे हरनारायणः ॥ ८ ॥ पारूपनेच नामास्त्रं सर्वसिंहारकारकं ॥ संदधे वै नहराः शंभुः
रुद्रस्त्रप्राणहरौ सुके ॥ ९ ॥ उहाहाकारोनहत्जानोसर्वं गोकुं भयनै ॥ मोहनाख्यमुपनेः रत्नोऽस्त्रौ धा
परि सुखोचहं ॥ १० ॥ नेनास्त्रेण नहराशंभुः मोहितोदेवमायया ॥ अभपाणः स्थितः संस्थे क्रिं चेनू
कोऽयं प्रकृत्यु हि ॥ ११ ॥ तत्व स्वसंसो पुनर्जानो यहरु ॥ धेमहादेवः नहराकोधाभिभूनेन सनोमाहे
श्वरोज्वरः ॥ १२ ॥ रूपसेनां समासाद्य महादेवेन प्रेरितः ॥ योगिनां कृतनं च केसवैषां रुत्पेसंगोनां ॥
१२

15

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

८ पराङ्मुखस्य परमात्मन्वराभिषानपोऽपिनाः॥ वभूवस्तहस्ताव्यास सेना स्वहस्तेन पापिना॥१४॥ ससज्जे
वैश्यैवैलापं पृथ्वः परमप्रोपनः॥ माहेश्वरेण वैश्यैवेनु परस्परस्वरेणचे॥१५॥ अमोघमस्त्रभवं पृथ्वी
पार घोरत्नरमहनू॥ संग्रामवद्धे स्वयोभंगो माहेश्वरोऽत्वरः॥१६॥ सर्वतोधृ प्रगंधा वैलं राग्निम
ऽनेजगिवानू॥ महीकोऽवनेरमोऽपीनेना प्रपीडनः॥१७॥ सप्तसागरा वै सशिमापांनेनः रा
लिपरापयो॥ हृष्टवामाहेश्वरं शानेऽश्वरपरमकोपनूः॥१८॥ वैहयवोपिसमोसापनू स्यामसंगनय
चरनू॥ नस्याः प्रभावान्नौ शांनौऽवसौहरिहरो नृयौन स्याः सर्वभूतोधृ प्रऽवर भ्रोत्सामवं स्पणा
नूऽवेराभिभूलाल्लाप्राप्यऽनाः परमेऽविनाः॥२०॥ मिमऽऽलिचेरीपीपावालोषसिससमा
तोः॥ ननेषां वाधनूवेपीऽवरोऽनूलाके हावेनः॥२१॥ स पमुनूनहाव्यासभरपाहरिहरेण चापये
ण्यनि कथारिव्यानराचेकोगमोमसाः॥ ननेषांऽपनेऽकेवऽवरसंनापऽेमपं॥२२॥ इति ऽ
रपीनामपः॥२॥ सनक्रमाः पापस्यनाशिनीरव्यानापथाशिप्रापपस्विनी॥ नथाहंसंमवक्ष्यामिस
मालेनपूरंनप॥१॥ पुरारनपुगे व्यासहमनोनाम वैरपः॥ कैलरेषुसमारव्यानोरऽनापरमकोपनः॥
२॥ उत्पथोसर्व धर्माणांगोब्रोल्मणविनेदकः॥ स्तुरापानीहेमऽहोरऽरनंऽगमः स्वरीग॥३॥ सरक्
वनेरन्येमृगयापावननगोचरः॥४॥ नस्नूनोब्भाम्यमोणोप्यापवैः परिरनोरवनः॥५॥ नस्त्रष्टव्यारवेरक ॥ के
श्रुधालोनरषिनोरवरनःः॥६॥ रकाकीविगनःसगोमऽऽऽलत वनाग्नि॥ रालेः समागनानय रापना
थींश्रुधार्दिनः॥ नयाश्र्वविरपेवब्व्यास्वयमेवनिपीरया॥ ६॥ नहेवमानेरशाहैपपानोरगमन
केक्विमिहंकृनऽगाश्रयसंस्थाल्ल्यनेन वारिनः॥७॥ नेनवीरथिनासालारघेऽष्ठेलहेऽनाः॥ रष्टमा
चेरपनिप्र्यथिनोशिलिमागनः॥८॥ एनस्थपाग्मेनभनोपोरनरधसचयः॥ पमहनेत्ताऽयम
नोपमराजस्यमंहिरे॥९॥ एनस्मिनंनरेव्यासकव्यारैः रवोदिनंरावंगऽिच्चिरोपनरमानधापसे
ऽभिनहि

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नचगत्वा नयन्मां संतुं देवं शिवपत्तिं गतः ॥ न नो मैव चिसौर्यं गतो भाम्यमा णोऽनन्तनः ॥ ११ ॥ नतात्वनो शिव
भास्ते शिव्या शिवापपस्विनी ॥ किं चेत्कर्माणि पाकं न वा यस्य स्यागनं फलं ॥ १२ ॥ पत्नि नं वैजत्वे नस्पाः
शिवायाः अनुज्ञापजं ॥ नेन पुण्यप्रभावेन नक्षिणा । नाय नेशिवः ॥ १३ ॥ विनेन भ भेजु तां जत्वं गं
व्याघ्राम्बर परीरितः ॥ रुद्रत्वं गतो रक्षा रूढो भात्वं चं दौ पुमापतिः ॥ १४ ॥ इत्यपा श्चर्यमय तु प
हृष्टा दुनाश्च ध धिनाः ॥ न स्पणोः स्नातो नाभ गताः धर्मराजाय पुत्राः सिरे ॥ १५ ॥ अयःतो भोमे डा
रत्तव पूर्वराज नमोस्तुते ॥ दूतानां यदुचोरस्य वेहवाश्चर्य मयपंपरं ॥ भैरव राधिप निर्मदो पापि दो
हृषत्रीपतिः ॥ हरमनो नाम राजा भूत्सेमसंते । विनिमंजते ॥ १७ ॥ यानि भज्ञि च पापानि भवेत्
त्या समानि च ॥ नानि स्तचा ध्याने नोपि सनानि भुवि सत्तमः ॥ १८ ॥ स नृपं शिवरूपी स्याभिमाश्चर्य
मनःपरं ॥ पावनः पतिनाः पूर्वे पापिनः सेवति च हि ॥ १९ ॥ हमे न नोरिनाः सुवे गुरुप्रचा थिना न
हा ॥ नदप्रभृति सर्वाणि कुंडानि नरकस्य वै ॥ २० ॥ रूपकाणि सर्व द स्पनमी भानं चे कहापापा
नैवान्ति सौरवं किं चिं भयनेनवम्नुदे सः ॥ २१ ॥ उत्स्यो वृजी वन नास्ति विष्णु पापवर स्वनेः ॥ एक
एवागनो त्रो वै पत्नि सो नौ यमाधिपः ॥ २२ ॥ सोपि शिवत्वमाप भोनस्मा भोऽशी वृनंद्रं पं ॥ धर्म
रोजस्तदा भूत्य पो वृद्ध राणा परं वचः ॥ २३ ॥ चिरं ध्यात्वा स्वप्न तु चे दैश कात्रौ स्वनव चं ॥ धर्मराजे
पतां भोग ताः त वे स्पृन्निरेशाग मा नु सो ॥ २४ ॥ येन पुण्य प्रभावेन पापिष्ठो शिवतां गतः ॥ भृत्यं
प्पन स्मरेद्रोम गात्र वेनेरते भः ॥ २५ ॥ श्री प्राना मा सः ॥ श्रेष्ठा सर्व पाप हरा परा ॥ ये षां शिमो दक
स्पृष्टो यत्ने भुवि वृद्धरोः ॥ २६ ॥ ननेषा पानं कं चिंन नः शिव पुरं भजेत ॥ मनस्ता वद पापवा चा
पापानि विविधानि च ॥ २७ ॥ नक्षणो द्विलप पांनीत पायाग्नि शिवात्वये ॥ शामाशिमे निर्योधा च यन्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

कुर्व्यापि मानवः ॥ २८ ॥ स्वरवर्जितमन्त्राणां विनियोगे न स्थाने जप्तं फलं ॥ पवित्रे पतनं गत्वा शिवमार्गे च रा
१ श्रेयं ॥ २९ ॥ मन्त्रः शिवपुरं पाति शिवमानीं रविस्थे वर्णान् ॥ वेशग्रन्थे मास्थित संप्राप्तेऽस्मिन् पञ्जनि नरोत्त
मो ॥ ३० ॥ वने वा पनिरपेक्षं निश्चार्य भुक्तपापचरन्ति ने ॥ वायव्ये नादे नमः संनस्य शोभः स्तान्तसः ॥ ३१
॥ शिवमार्गे गत्वा पूजनं ते शिवं स्वीनयं परिवेदना ॥ हमन स्य शास्त्री रम्यमात्स्त्रिमात्माम्गने ॥ तेन पुण्य
प्रभावेन शिवरूपं धरो भवतु ॥ ईहशो च नहीर म्या उपदेशो भुवि वर्तते ॥ ३३ ॥ वाङ्मनि हेतवः सर्वाः
हृदयं नस्य दुर्लभं ॥ धर्मराजवचेवैः अत्र वागयाविरुद्धं समागतः ॥ ३४ ॥ मने साचविरान्न शुः शिवमा
र्गेण मार्गेताः ॥ स्तन ॥ ० ॥ नराश्च मनोरम्या नाशिवं यं पापनाशनी ॥ ३५ ॥ पुराणे पुच गीयते य
मोलस्य पुनर्मम ॥ पमद्द्वनस्य सर्वाद्भु यो युक्तिनस्त्राय ॥ ३६ ॥ इति पापसोचनी नाम ३ ॥ सत० ॥ श्र
ण्वासेसमुलबुधे स्त्रीमामाहन्मुपुनमम ॥ यथाप्रेनभवा रसोनापानालेनागसमन्ते ॥ १ ॥ एकह
र ३ भि हीथर्मा गत्वो हृबुभेशिन ॥ कुर्देहपात्रमाहयभोगवत्पात्रमाणनः ॥ २ ॥ भिक्षा देहि व
चो हीनं वाचयित्वा महेनहे ॥ भिक्षा केनापि नो दत्ता क्षुधिनस्य च धूर्जटेः ॥ ३ ॥ ने हा को पो भिर
ताक्षो रक्तपाणिः क्षुधार्दितः ॥ भ्रामयित्वा पुरीं सर्वां शने वहि विनिर्ययौ ॥ ४ ॥ एकुशिरानि
कुशानि पीयूषस्य हिजो नमः ॥ यत्र निष्ठन्ति सर्वाणि नागलोकस्य रक्षयो ॥ ५ ॥ नचगत्वा सभाग व
नं शंभुः सर्वा मनसंभवः ॥ अपि वने मार्गेण नीयेन चरी यूरः ॥ ६ ॥ रिक्तानि सर्वकुशानि स्वा
न चैव सो पिनः ॥ कूपिनं च तदाज्ञो वै नागानां सर्च नो स्थ रवं ॥ ७ ॥ कस्येह कर्म स्त्रियानं सु धास्त्यादि
लोगना ॥ इत्युक्त्वा चैव ते सर्वे नागा आस्तिपुरो गमाः ॥ ८ ॥ किंकुर्मः धगधामः कस्य देहेत्वन
हननं ॥ येनास्य कोपकुपेन हतं चाव्ययं नरम् ॥ ९ ॥ अनस्याकंजीवतं नस्यात्पंजीवामपभेगाः ॥
रत्नौकापभगाः सर्वे सच्चीवात्तपरिम्नहा ॥ १० ॥ हरिंजगामहारणं मनसा पशिवांक्रिनाः ॥ तेषा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मत्स्यकूर्म हयग्रीव वामनाद्यवतारिणी ॥ १३ ॥ अनन्ताद्यो उरगाः सर्वे यक्षपाभिदेवहेलनं ॥ मिश्रार्थ आगमनः शौ
नः क्षुधार्तः श्वगन्हगहे ॥ १२ ॥ वैदिकात्तीर्थ वेदगाधाकृपालेदुरमिश्रितं ॥ न ह्यहिंचवैनाग्निभो
गावल्याग्निनार्चितम् ॥ १४ ॥ नहरवग्रहगैनानाथः हुम्धेनोधर्मवेन हः ॥ स्तुन नष्टोसृष्टो सर्वतकृप्यने
यमे गौनमाः ॥ १४ ॥ सूर्यमथानपानाल्गाल्माडवाहुवनोतमेरं ॥ नत्रैकायासुर श्चेश्वरासमाताने
मेतिगविश्रु नाग ॥ १५ ॥ नचैग त्वाभवद्विश्व स्पोनेवायंयथाविधि ॥ भजनं देवदेवस्तन नः पूजार्कर्ष
प ॥ १६ ॥ भजनादेवदेवस्य श्री मासल्लितभ्जनात् ॥ अविप्पनिननः सपः सुधालौहनबोरगाः ॥ १७ ॥
इति संभाषनागानां नवैवानरथीयन ॥ वाणी आसनदृद्यासहसालोकसाक्षिणी ॥ १८ ॥ अश्वी
देवेरिनांवाणीं नथेयुः त्वां वपभगाः ॥ सस्वीयाबालोत्र रधात्यमहेदानवनं प्रमुः ॥ १९ ॥ नवगंधार्द
हरलस्नेनहीं वेत्तोमर्यावदिनां ॥ सर्वेचकुसुमाकीर्णान्तरे धायाभ्रिरोश्चिताः ॥ २० ॥ इसुधारंडपाकीर्णा
मणिमुक्तामयालुखां ॥ मेषिसोपानरम्यैनानाधूम्ररत्नैश्चमंडितां ॥ सापमानतः स्थितास्तेमाः सर्वधो
पासननतत्पराः ॥ अष्टपञ्चमहाभागाः भृगुरांगिरसाद्यः ॥ २२ ॥ सगंधर्वाश्वनचैवदेवर्षिनारदादय
यः ॥ वसवश्चैनथादित्याः ॥ २३ ॥ अश्विनौ मरुतस्तथा ॥ २४ ॥ रुद्राः साध्याश्च देवाश्च पितरो विमलाशया
याः ॥ ३ पासनेचरिशोवैसख्यैर्हेचसमाहिताः ॥ २६ ॥ ऋषिपत्न्यो महाभागाः देवकन्याप्सरोगणा
णाः ॥ अपनिषद्नाम महाभागाः नवैवपत्निनाः सह ॥ २५ ॥ उपासनेसदाचाराः वर्णाश्रमपुरोगमाः ॥ राज
षयो समासीनाः निर्वाणपदवीं गताः ॥ २६ ॥ सिद्धा योगेश्वरा ज्ञानाः नपस्वीशंसिनमतोः ॥ नानाहे
लोके नभासो मायात्रिणो सप्तपानलाः ॥ २७ ॥ कीर्तनेनवकर्माणि महादानानि सर्वशः ॥ शिखाधृते
समासीना नरनारी समन्विताः ॥ २८ ॥ एवंविधा सभाशोभा व्याप्ता चैत्येवसुंदरीनां ॥ नदीसुधो
मयीसर्वे नागाः परमहर्षिताः ॥ २९ ॥ स्नानदानादिकं यत्वा महादेवमुपासिरेवैदोत्रविधिनात

19

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

१० वैभिक्षापन्नगसन्नभाः ॥२०॥ पंचांगाद्यविंस्नानं पलक्रुद्धम्लेपनं ॥ अस्थामपुंकुजां मालां जानाजुष्याक्ष
नैत्त्रधा ॥२१॥ धात्रः स्रगन्तेर्लेपापैः स्रुगंधैश्वरुद्धूपकैः ॥ दीपहारान्निनैवेद्यैः तांबूलमपदक्षिणां ॥२२
मुक्तिरान्नैवेद्यः सर्वैमहादेवमपाणनाः ॥ स्तुनिमारेभिरे कर्तुंस्तुपाधाम्रमलनोरगाः ॥२३॥ सेपाडिः नमो
ऽस्तु नीपरहते सर्वदेवनमोनमः ॥ चंद्रमौलेनमस्तेस्तु प्रवृद्धपरमात्मने ॥२४॥ ऋषभध्वजनमस्तेस्तु त्रि
शूलवरधारिणे ॥ पंचवक्त्रनमस्तेस्तु जटामुकुटधारिणे ॥२५॥ शेषहारनमस्तेस्तु चिताभस्मान
धारिणे ॥ दक्षिवासनमस्तेस्तु गिरीशायनमोनमः ॥२६॥ त्रिपुरघ्ननमस्तेस्तु मरांतकनमोनमः
सुरगाध्यायनमस्तेस्तु पंचरायैनमोनमः ॥२७॥ शांकरासेभनमस्तेस्तु सर्वप्रामप्रवृत्तह ॥ सर्वत्ताक्षी
नमस्तेस्तु सर्वभूताशयात्मने ॥२८॥ सद्योघोरनमस्तेस्तु सर्वशांतिप्रदायिने ॥ सर्वभोगनमस्तेस्तु
सर्वबीजसमुद्भवे ॥२९॥ दिव्यप्रेमनमस्तेस्तु सर्वकामप्रवर्धक ॥ कामकामनमस्तेस्तु नमोऽनंतस्व
यापचे ॥४०॥ नमोशिवायशांताय परब्रह्मात्मनेनमः ॥ नमोऽस्त्वजयदाय शांतरूपायवैनमः ॥४१॥
एवंप्रसादितोनागैर्भुगधादवृषभध्वजः ॥ प्रसन्नवरदोभूत्वाब्रवीत्तुष्टः प्राहपन्नगान् ॥४२॥ महाई
भुपन्नागैरगाः सर्वेवचोनथ्यं वदाभिवः ॥ एहुदाजोगतोहि वै भिक्षार्थं नागनोस्युह्याः ॥४३॥ नि
हैमहैभोगवक्त्यान्यचरन्तस्तु भिनोमहरां ॥ कपालं च करे संध्यान्वा वाद्यपांसु चीरधी ॥४४॥ आ
मापेभिक्षो भिक्षार्थी पुनरागतनोगृहं ॥ तेनपापप्रसंगेनस्तुधानदानवेलपोनृ ॥४५॥ भि
क्षुपापप्रसंगेनु महाकालवनोत्तमे ॥ युयप्राप्यामहाभागाहिंसानागालयोत्तमं ॥४६॥ आवृ
त्तरथैः सरस्वतीभिः दृष्ट्वा शिप्रासरिद्वरां ॥ शिप्रायाः स्नानजं पुण्यं वकुं शक्नोनकोद्वरां ॥४७॥ नीलं
शिप्रोरकं पुण्यं कुंडं पपरिसेचनात्स्तु ॥ संप्रयाति भवव्याधिन् स्थिरापि पन्नगोत्तमाः ॥४८॥ नत्पु
ण्यकाचनेसर्वेरण्यशिप्रोरकंक्षुद्रैः ॥ गतावैनेस्वकं लोकं नमस्कृत्वा महेश्वरं ॥४९॥ ततः प्रभृति

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

सा शिप्रा नाम ॥ ज्ञेया नोन्नवा ॥ सर्वतोक्तेषु विख्याता नाम्ना सा शिप्रा नोन्नवा ॥ ५ ॥ कथां पापहरां
पुण्यां सर्वकामवरप्रदां ॥ पठनाच्छ्रवणाद्वापि गोसहस्रफलं लभेत् ॥ इति अवन्तो त्रवा नाम ॥ ६ ॥ स-
भूयः शृणु महाभाग शिप्रामाहात्म्यमुत्तमं ॥ यस्याः श्रवणमात्रेण हयमेधफलं लभेत् ॥ ३ ॥ शिप्रा तु
सर्वतः पुण्या पवित्रा पापहारिणी ॥ अवन्त्यां च विशेषेण शिप्रा चोत्तरवाहिनी ॥ ४ ॥ तेन पापिमनस्स
मुत्पत्तिं विस्तरात् गदतो मम ॥ यथा वाराहतनुना पूर्वं विष्णुदेहेन वा रसभा ॥ ३ ॥ श्रेण्या समही
पुण्यां कथां पापहरां शृणु भो भूप रामहाराजा नो हिरण्याक्षो महाबलः ॥ नेत्रे यं से दुराप थी वरी
दृश्या च भूरह ॥ राज्यं च सार्वभौमानां दानवैश्च दुरात्मभिः ॥ ५ ॥ जित्वा च सकलान् लोकान् ससुरा
न् कुपुरोगमो नृ ॥ देवा न्नाश्च सुपाते ज्येष्ठे रैरव यासुराधिपाः ॥ ६ ॥ सर्वे सर्वत्र तो भूः स्वप
मे चाधिविष्ठन्ति ॥ स्वर्गाद्भिरास्ते नाः सुवैनेन दैवगणो भुवं ॥ ७ ॥ विचरन्ति यथा मर्त्याः भूष राज्याः
पराजिताः ॥ ७ ॥ तत्र धरारणाः सर्वे अन्नाद्यं शरण्यं प्रपु ॥ ८ ॥ तच गत्वा नमस्कृत्य देवदेवं निवेद
यन् ॥ इति विकृविनं तेषां देवानां संपितामहः ॥ ९ ॥ उवाच वचनं रम्यं न त्रासे मयाध्विन ॥ मत्तो
भयनाशो सुरश्रेष्ठाः सुपं सर्वे सिमाहिताः ॥ १० ॥ पुरायपापवेदः श्रेष्ठो दूरपात्यः समाहितः ॥
वैकुण्ठभवनेरम्ये विष्णोरमुत्तनोजस ॥ ११ ॥ नपो नाम महाबाहुः विजयेन समन्वितः ॥ द्वारे
स्थितौ वाराहौ तो विष्णुदेवपरायणौ ॥ १२ ॥ ज्ञान्तयष्टीचविश्वौ नौ द्वारे तिष्ठन्त सर्वदा ॥ एकदा वै
मुनिश्रेष्ठाः सनकाद्या महात्मानः ॥ १३ ॥ स्वैरं चरन्तो लोकानां विष्णोर्भवनमागताः ॥ तत्र द्वारस्थौ
महाभागाः भगवद्दर्शनोत्सुकाः ॥ १४ ॥ नाभ्यां निवारिता स्ते वै पेन तुर्थर शीलतोः सुसुरुष
न दृष्ट्वा स्व कुमारश्च सादुलरिता ॥ १५ ॥ तनो गत्वा समहाबाहुः भगवान्स्व समत्तेक्षणः ॥ दद्दर्श
सहसा विष्णुः कुमाराञ्छुभे विदुः स्थितो त ॥ १६ ॥ हस्याल्लेखस्य ...प्सिद्धनाधिदुः स्थिता भर ॥ स

21

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

पंनी०

वैनेकारणं वाल्लभ्यनं नो धर्मविचिन्तनाः ॥१७॥ कृपा० भूपनां भो महाराज अस्याद्दुंदुः खमीदृशं ॥ येन

1 प्राप्तावयं भ्रष्टनृदेधामे नां सूर्य च्युह ॥१८॥ ऊ० पीना भ्यान रो पेने चत्वारो सोदृष्टपर्यदृष्टं ॥ दृष्टं

नार्थरमानाप सोभि आषरहचा दिनाः ॥१९॥ चिवाशिला चसहसा नाभ्यां वेहूर पारवनानूं ॥ नेने

पंचदरंग मात्या भव नाय श्र पाश्चिनोः ॥२०॥ अनः मम नेस्थाने स्थितृस्थित नो स्ति नु शा भमी ॥

रनवी रत सुरी यो निः माप्य नेनौ ममा हि नौ ॥२१॥ सपः मा० पौनरान्यासअसुरीं यो निकुत्सितां ॥

अयो निजे यनामा स्यौ दुष्ट भावस्त मा भि नौ ॥२२॥ अज्ञानरस हस्रेण न पाश न सखा स्थिभि ॥

नराणां क्षीण पापानां स्वस्वे भक्तिः प्रजायते ॥२३॥ दुष्ट भावेन सप्रैव जन्मभिजी पनेविभिः ॥

जन्म जन्मानं न स्वनो ना प सी यो नि मु धनौ ॥२४॥ हिरण्य कशिपु श्चैव हिरण्याक्षो महाबलः ॥

तथैव कुंभकर्णाख्यो रावणो दोह राव णाः ॥२५॥ इन वे कृः शिशुपालश्च अन्ये च यस्मिन्नसर नं ॥

यो स्त्रौ महा बली दैत्यो हिरण्याख्य इनेस्मू ने ॥२६॥ दुष्ट भाव समापन्नो देव ब्राह्म पानिंदकः ॥

यो सौ महा बली दैत्यो हिरण्यारव्येहुने मू ॥२७॥ स्वर्गाधिरा ज्यमा लेन भ्रष्ट राज्यः सुरा जि

रले वा च सत्कृत्वा देवा स्वयमे वार्थि ॥२८॥ स्वाहा रवा रोस्त पापासो वषद्कारो न द

नाः ॥ विचरन्ति यथा मः पाः ते न दे वगणा भुवि ॥२९॥ नैव तीर्थ मखा नैव पुण्या-पोयन ना

र्यनेः ॥ देव पूजा च नैनास्ति आत्मपा नां गिरो सनः ॥३०॥ जे रो हि न हज्जीना नस्य नु स द्वि इ

च ॥ आश्रमेषु च सर्वेषु ऋषीणां च महात्मनां ॥३१॥ पारवंड पापरायाना सर्वे धर्मविव

र्म नि ॥ दुराचारा दुरात्मानो मा यिनो बाह्म वा विनः ॥३२॥ फोदेवः का स्य सित्तु पापा यो पु ह्योरा च

सुखाः ॥ पर स्व धर्मरताः स चैव सर्वधर्म स्वेति रां सिनः ॥३३॥ एवं व्यासस्य दृष्टाता दुष्ट स वृंजगत्र यं ॥

दुष्ट वणाः ॥ नमी भूतं जगत्सर्वे दृश्य ने यत्र धानवेः ॥३४॥ उत्स्रुण नयधर्मस्य नरा मो नं स्तजाम्य हं युगे

युगे यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानि भवति भारत ॥३५॥ अस्य दापान मथ धर्म स्य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

स्नात्वा महाविष्णु वाराहं पश्यति स्म वा नरः ॥ ३५ ॥ हृद्धारे तीर्थे त्वया दिव्यं श्वेतद्वीपो पमं स्मृतं ॥ पूर्वं हंसो
हंसवेगं यो वीजो पश्चिमं तु तृतं ॥ ३६ ॥ वैहपाहे स्नात्वा हंसो स्नेत्रं तत्त्वा तु स्मृतिः ॥ ओं नमस्
तु चाहं देवं स्वपापः तुदं क्षितिः ॥ ३७ ॥ उद्भावो यु पुरो नारे वाराहे रक्षिरो स्मृतिः ॥ हो नास्यो रू
परो हस्तो स्तदं स्या व पुष्पः स्मृतः ॥ ३८ ॥ पुष्टं कृते स यो निः पयज वानः सुमानसः ॥ वेदी पत्र वल्लस्
त्वो रोम स्नात्वा ध्यपुरं वनादुतौ ॥ ३९ ॥ लोके केनेत्रो गोकुलाक्षी पराधर व हो स्तुचिः ॥ आपोपुरः पुर स्ना
नः पुरः हुनः पुरः सुतः ॥ ४० ॥ ते नासो नि हतो दैत्यो हरयणपाश्चाद्युराप्तरः ॥ दैत्येन्द्रस्तत्र सं न्याम पु
थ्वीरसा ते लनतं गतातः ॥ ४१ ॥ उद्धिनाच वराहेन दंष्ट्रा प्राचेई रत्नयाः ॥ ध पुत्रे ण्पास्त्रधा या नाः ते
प्रभो भूरेवी वसुः ॥ ४२ ॥ ज्जज्युः श्वा न्वयः स्नानोः स्नान्देज निनः स्वर्गः ॥ सारैनो सागरा गेस्यः
सागराः प्रदर्शनिंगताः ॥ ४३ ॥ दृष्ट्वा देवो रिवलत्वं व्याससमस्ते भाखोव भूव हे ॥ आनंदजेन तं पूर्णाजी तो
हिसा महान हीं ॥ ४४ ॥ वाराहे पाद्यं न स्त वृद्धस्य देवि निवहंण ॥ देनेवोज सत्य पः स्तचे है वाई द्वंसेग
माः ॥ ४५ ॥ एवं व्यास समा स्या नाक्षिमावेज्यो द्वापावनी ॥ पश्या देवेन माश्वेण प्रम हेदपा मद्यो हरि
॥ ४६ ॥ अथ स्नात्वा पयुः पीत्वा आत्यं दत्वा पापपो क्षितं ॥ पयस्विनी च गां दत्वा विष्णुलोके महीयते ॥
॥ ४७ ॥ इति पिष्णुदेर्तेन्द्रवाक्षिप्रा नाम ॥ ५ ॥ तीर्थं पप्रपत्नं व्यास स्वानो स्तुगर्भसंभवं ॥ सहसी
र्षं स्मयो स्या नं महापापेत्रवने स्मृतं ॥ ७ ॥ यस्यां तु स्नानमात्रेण महापापैः प्रमुच्यते ॥ अमावैशेनि
वारे ण यदा पापिं समागतिः ॥ २ ॥ पिन्द्रुगृहस्य पोकुर्यात् आत्यं चैव निजो हर्षः ॥ पश्येत्रानैश्वरं देवं
स्थावरं लिंगमुत्तमं ॥ ३ ॥ तस्यत्रानैश्वरापीजानभवनि वृहताः ॥ अपत्ना भोद्विजश्रेष्ठ यथा पौराणि
कीश्रुतं ॥ ४ ॥ यस्या श्रवणमात्रेण महापाप क्षपोभवेत् ॥ रेवात्वेर्म चनीरस्यानात्र पोनः पुनरा
नघ ॥ ५ ॥ तत्रोवपपावनीजानाभ्युपि चामरकंटकात् ॥ मिधोरस्नेनितं दृष्टाः परस्परजिगी षया ॥ ६

23

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

किंचिद्देवप्रसंगेन विधोमेदः प्रजायते ॥ रेवासंगं प्रविश्य कामिन्या विंध्यगिरिं वरं ॥ ७ ॥ महाकाल
वने रम्ये समायाता सरिद्वरा ॥ पश्चिमाभिमुखं कृष्णा पुरी देवी पुरा वनी ॥ ८ ॥ नर्मदा गंगया युक्ता
॥ शिप्रा संगं समागम्य विना ॥ ते वनी पंच पर्यजानं स्याना तस्य संगमसंस्थितं ॥ ९ ॥ पद पुन स्रोजा नो तपः
श्रोत्रे वेमा वसुः ॥ व्यास ॥ कथं स्तूयं त्वं पापाघ्नी विश्वौघौ भवतु ॥ १० ॥ एन हन्ति भिद्या
मिद्य नो भ्रमनवदारणः ॥ सत ॥ उराभ्रंतपां सा धीः पापस्य नवपं हरेत् ॥ ११ ॥ पनि धेमं रतानि
दंसविचेत्गोप्युच्चल्के ॥ नस्यां यैभ्रिय नेजसे गौरसाक्षी विभावसु ॥ पयो दैवं त्वं नोजातो यत्रु
नात्मो वै पापनीय नेनस्याष्टौ भवी धा पास्वश्री यां सूर नागिराः ॥ १२ ॥ भिद्यन्नं वैनवोसगे स्तनं
मे पशिवाभ्रप ॥ तावुदेवाभिहधापेयाव ॥ पिनूगहेचरी ॥ १४ ॥ रविभग्नेदुरना ॥ यं चूरत्वं ममवे
रमनि ॥ नो वाच्या वै दुहधापे ॥ पितृदैरमगनार वैः ॥ १५ ॥ एवं स्तोत्र समपं स्वीसा विचार पगमनं ता ॥
पितृ वैरसगता वा त्वं सखित्वं भर्य पवि हेतगा ॥ १६ ॥ पिधानि वा श्रिनासघः वेद वास्तुप धारणी ॥ विच
चार वने रम्ये वहन्मोदे रूशाउवन्हे ॥ १७ ॥ एवं दापापविनाधायायमेन चलेश्रु श्रिमा ॥ नो दत्तं वैनप
दत्तं धात्वमा नायन ८३ प्यान्तू ॥ १८ ॥ नदा पशहे नानेन धायानं च शारण पह ॥ पयाववमे पदपा
ने तुनवा वाल्व भावत ॥ १९ ॥ तस्मात्वं च पदा स्वजो भविष्यति नस्सरायः ॥ एवंदा पो सुजान्मो
नो विलल्गापत्र त्रीर्देतः ॥ २० ॥ हस्त्वा चतनवपं पत्रभिद्युपाच विभावसुः ॥ श्रीमिदं वस्तनेद्रुष्टुं
नः प्राप्तवयानघ ॥ २१ ॥ इत्येष स्तोत्र दानेन सविना गोभूभास्वनागउवा च गरुडवानायमः सं
पविनीपलिः ॥ २२ ॥ मातरौ यमेनाथयो विना मातुरेतिधारनू ॥ नो दत्तं भोजनं शीघ्रं वात्वभावे
नतागवेनाग ॥ २३ ॥ पाहमे गालितः सघः मातुः शाप परा भवात ॥ नेवं भुत्वा मोहेमापु ओर वैध
ध्यानपरायणौ ॥ २४ ॥ विस्मितं मिदं मारुपानं मातुः शाप स्मसारणं ॥ एवं ध्यानात्विरं मात्तंहा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नवा चूतरचिरं रूपमारू ॥२५॥ नेपंसारस्त्विरप्यांणी याश्चाष्टी जोकुपावनी ॥ क्षेपं वाकुं तआयानाका
खंवरस्तेचि ॥ स्पिनेम ॥२६॥ छाया ॥ नोजुसूयामहराज छायात स्पीतम सभवा ॥ गनासावैस्पिनगोह
वा ॥ रनाहं नपानपु ॥२७॥ सर्वि भेनैवचनूव्य धायेक्षिश्चिक्षपंचन ॥ एनम्भे समयोनापनेनाहंश्रो
नमास्थितना ॥२८॥ नत्यं श्रुत्वा भगवान्स्व दुःसमीपमोनमास्थितना ॥ जगाम सलहसा भाजेः वृकुल
वृत्तमचिन ॥ ॥२९॥ नं दृष्ट्वा सहसोधायेवृषाजोवृपितामह ॥ पापाप्यांच मनीयंत्वं मपुपरु
ण पूजनू ॥३०॥ नत्वा पादौ परिक्रम्य बकुमान पुरःसरः ॥ उवाच मधुरवाचो प्रियं नेवृद्धां मधु
३१ ॥ रवि ॥ धेसानुसूयासागवी भमनुप्रिय धारिणी ॥ आगता नत्वहं नानवममागतिमोम
नी ॥३२॥ वृष्टा ॥ नजानैश्च गतनाथन नयामम वृद्धभा ॥ नर्मेन परिभ्रष्टा भन्ना पितना श्वेला
३३ ॥ ये दृत्ते वत्स भाभार्या नेअस्त्व परिशामय ॥ सूर्य ॥ यथेव दुःसहं नेजः मम पत्रं पिना ॥ नरा
३३ ॥ ये दृत्तेवत्स भाभार्यां नेअस्त्व परिशामय ॥ सूर्य ॥ यथेव दुःसहं नेजः ममपत्रं पिता वह ॥ नर
नै रोच नेसम्यकुनस्यारेव चनकुरु ॥ इति स पर्वच श्रुत्वा श्रमारोप्य नत्र ॥३४॥ दृष्टि नो कुं
रधारेण त्वचि योभिमंत्रो भवतु ॥ नस्य दृष्टिन मा चेपा चूर्णजा नं पश्च नमे ॥३५॥ नस्य दृशन
चक्रसे कुनाम णिजानपः ॥ नंदोखवृष्टा भवीकु स्य मधुरं सूर्य स्तिं भि पौ ॥३६॥ मेत्र जाने वनरम्य
वडवारूप धारिणी ॥ रस्य नां भो सूर्य श्चेष्ठ शीघ्रं गच्छनु शाकेवने ॥३७॥ यत्रे शीमासरिन्चे छा
यवास्यानां समागताः ॥ उभयोः संगमोपचन नचमुन्निर्न संशयः ॥३८॥ नेच नासु भगा पत्नी मास्य
स्सिवेनन्सशयः ॥ इति नस्य वचः श्रुत्वा स विनास वनापनः ॥ ॥३९॥ नथागम दुर्नयच महा कुलस्य
पावनं ॥ नथागत्यां प्रियांभा पांवडवारूपधारिणी ॥ दृष्ट्वा नां पुनेः स्पामांवाजि रूप परोह ॥
नास्मिन्प्राण मात्रेण च जानो ॥ श्विना वेभो ॥४१॥ दृष्टांनी पौसुरस्याः गो श्चिष कुं जो नो वैष
सा ॥ छायान्य समुवेनन च मिथुनं हिजसत्तमा ॥४२॥ तापीशानै श्वरंनच सवर्णो मनापन ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

शांति योगे पुरा मार्वे जायते सर्वकामदा ॥४३॥ नर्मदायां च सरणं च आप्र्यं चैव चकार ये नरा न स्या हं
गन्तान्ते ॥४४॥ जायते सर्वदा भुवि ॥४५॥ स्यान्तो सुगं नरः स्नानं वा दस्वा नं च भक्तितः ॥ स्थावरस्
मध्ये च ये नरस्य पापं क्षपाभवेत् ॥४६॥ सोरी शानैश्वरो पदः स्नानं तोन कोप मेः ॥ पिं गो जायते
नो बुधः स्थावरो विपद्यते ॥४६॥ एतानि शान्ति नामानि मानः ॥ कालेवे पट भ रः ॥ नरस्य शान्
तपीआ नभवंति फलं च नः ॥४७॥ अत्रै व गोप्य मानस्त पासाग्नि होमाच सपरः अत्रत पामन भागा
सावित्री जोपु श्री अनाः ॥४८॥ सूर्यजो रुसमासादप्रभुजो विष्णु लोकं श्री यं ॥ नरस्याहृ पासपरं ती पं
ना सगमस्तीर्थे ॥४९॥ सर्वपापहरं पुण्यं सर्वधाम वरम हं ॥ परे तात्रफलं प्रपुण्यो त्र यो नि भृग
ति नः ॥५०॥ पटद्धामानरः धापनस्य पुण्यफलं त्रयः कपिलो गोसहस्त्रेण फलं भवति पर्वणि ॥५१॥
रुस्यात् सलं गं भाहाः स्यो सन्तः भूपः श्रृणु परं तीर्थं सर्वतीर्थफलप्रदं ॥ पीत्वि वि भक्त णामपमा
मंडेयस्य एधनः ॥५३॥ श्रणुवत्स महीपुष्ठे शिमादि प्यनरानदीन स्यात्सी रेवर ती र्थ फल सर्ग
शिवभूते ॥५४॥ न स्यस्थाने गतो विष्णुः शेष शायी जनार्दनः ॥ चातुर्मास्ये हरे शेषे पर्येन त नेजेना
उ न त वाच सेगतिर्वं सत स्वप मेव भ वी पिने ॥ चातुर्मास्य रता पेच ये नरा हरिणाप्तवे ॥५५॥ तेषा
मु धरणा पाप तीर्थ सेन द्वि विभिन्न ॥ फल राजा ॥ स्नानं सर्वं गोबुगो पने ॥५६॥ मार्क० भगवत्स्म
वता स त्र के नि भिन्न तीर्थ सं नेनाः ॥ च राच सहसि हेव भजे जगत्सुरं ज गवे नः ॥५७॥ श्रृणु वत्सपर
त्य चातुर्मास्ये पुण्यानि कभं ॥ पशुवा भारते स्वर्गे यागत्र्यं र तभा ॥५८॥ चातुर्मास्ये श्री लोपते न
स्य पुण्यं तीर्थं कं ॥ सर्वतीर्थानि हन्ता विष्णु पादान्तानि ॥ विष्णुमाने द्वि पने ष्ठ ति चातुर्मास्ये
तमागते ॥ स विष्णुरा चि नो विष्णु फलं राजन् सुतीर्थं ॥६०॥ चातुर्मास्ये विशेषेण सर्वदेव गा हि
ते ॥ चातुर्मास्ये तरः स्नानं वा करो ति हुजो नपः ॥ सच फलं फलं पाप्य देव ग हिर्वे मोदते ॥ विष्णु
षेणानं ते स्थानं फलं स्वेच्छ दोह रे ॥६२॥ पुष्कर च सप्रयाग चे य व ॥ पुण्य हनने रेवा पाश ह

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

रेवेत्येवे माध्यां सागरसंगमे॥ दिनत्रयं च यः स्नाति नर्मदायां समाहितः॥ स देहे देहगण भावे पापं यान्ति
स्नाति गोदावर्यां गोदाख्ये॥ सु ऋषि लोक मंज हेहे यो नि वि स्नोः स जो ब ना॥
स ह स्य धाग॥१३॥ वृक्षमूले नयः स्नाति गोदावर्यां गोदाख्ये॥ सुवि लो कमंज हे ह यो नि वि स्मुरह पाचस मी पनः॥ न नुंग
१४॥ अवंत्यां हेहे राजेन्द्र सा क्षा गहू हमु भर्व ने रः॥ गंगा स्पर नि यो नि पहुरह पाचस मीपनः॥ स्ना नंहरो नि
गेयं जन्मना नने न स्नानं स पाचरेत्॥ चीतुर्मास्य जननी नोदे यो नारायणो स्वयं पेन्न॥१६॥ स्ना नंहरो वि
धं कार्पनि रोहे धन्व माणु यान्तु॥ विना स्नानं च पनुर्मकुन्त्र्य रुद्र निराहसाः॥१७॥ नि शायां चैव नस्ना
यानसं ध्या याग्न हणं विना भातुसंदर्शनात्॥ पिः स्विहि नास्त वृक्षमुपस्तु॥१८॥ अरु ण्यानत्र
री रस्य भस्म स्नाने न रुध्य निर्मथ स्नाने न विरे श्विम पादे हे न थो॥१९॥ नारायणानन स्था
न हे वे नीथे न दो षुचू॥ विशेषतोपि श्रिया पानी पंडु भार्यैरे॥२०॥ यो स्नाति च न रोति
पं सपानि वे स्मव पदे न स्नानं भागविभे शुनव गपु स्वमाविरें॥२१॥ एविधां यानि नी थानि
पुण्यान्यापुन नानि च॥ नानि सवानि गन्त्रु निकु राजेन्द्र सद॥२२॥ कुरु स्थव हिवा ना प
स्नान कुर्वन्ति पे नराः॥ न नै पापु नरा र ज्ञिः पोष्टि कृत्य यानेर गैः॥२३॥ महेश्वरो आप सीदे वोमहे
नजनो दे नानु॥ ऊर्जसिनी समा नास्ति पुरी ब्राम ये र मे हा॥२४॥ कुरु राजेन्द्र सेमाली पंना स्ति व स्त
मही न त्वे॥ यस्य दर्शनमात्रेण मुक्तिभागी भवेन्नरः॥२५॥ एवं ध्यालसस मास्थान भ स्पणा आ
न वायन्च॥ न स्नात्वा सर्वे मपनेन म ह भान्न वनं प्रेज॥ अस्नो हृ चाहि न चैव स्थाननु सम हो भवन्॥
चीन मां स्ये ह रे त सुप ये याव भावाया नि बो धे नी॥२७॥ ना पक्षीरव ह नै पुण्य रे वन सशा यः॥
पं स्पु श्रीमा हे के स्नानं कुर्वे राजेन्द्र जाय ते॥२८॥ एवं मासव इनी पंस स पीप कुरुम हे॥ एपिधां
पावि नी थानि स म रनः सौ गरां ने व्या॥२९॥ ने चो सुवे स मा या नि या नु मी स्यो हु जो न म॥ न स्ना
तन हरनी थ कुर्वे राजेन्द्र इति स्प न॥३०॥ पेर सनीवु पृथा छ ण्या पुण्य नि भो दपे नि च॥ व ने पा
अपनेहोषो चीतुर्मास्यो न्दुवैः कृ हो॥३१॥ इति श्री अवन्तीखंडे कुर्के रोज मेहात्म्ये॥ सनः ॐ
जायने हो षो चीतुर्मास्यो

27

भवः चरणपरं व्यास नीर्थनाम तनयं वरं ॥ सुतीर्थं सर्वपापघ्नं नरसिंहस्य महात्मनः ॥११॥ नरसि
हस्नानमात्रेण सर्वपापं विनश्यति ॥ ईश्वर उवाचः स्नानमात्रेण हिरण्यकशिपुं पुरा ॥१२॥ मेने पुत्र
भावसुपर्या वरं प्राप्य दुरात्मनो ॥ दृष्ट्वा देवप्रभुं पर्याप्य भारताञ्जोतारत्न चारिता ॥१३॥ गौर्देवांस्तु
सर्वो विश्वभाज्ञ प्राणे शरणं ययौ ॥ भारता ज्ञानां धशं हस्वात्रे सोलोगु पिनामहे ॥ उग्रपाचे देह
यावाचोन स्याश्रमदेवपो दितं ॥ नृपतो भोव नीपुत्र पुत्र भवना प्रपद्य कारंधं ॥ पुगावचो व हेमे स
नथ्यं हरा कां ज्ञोधीन तथापि रनेन नेप नीण उष्णु रत्न हेज कांगा प सुपा से नालेन सनासु न
पनात्मनो ॥ मया सचवू से हस्तामीति सुतेन चेन स्नात ॥१७॥ न दिवोवन तथा रत्नो चान रदि से न भूते ॥
नालिशरूप्केण नचाड्भण वेदश्योः रात्रु पालिनैः ॥१८॥ न देवोत्तु रगधर्वैः न पशोरोगेऽपि चरः ॥ पि
शाचैर्पदकाधै वरा क्षसैर्नैर्हतच जन ॥१९॥ पानवैः पुरुषिजाने च न मेर पूर्ण विष्णु नि ॥ न धू
रे प्रत्यक्ष नुदृष्टा मा हिरण्यकशिपुः स्तदा ॥२०॥ विरराम महेजन श्रेष्ठ दैत्यो ज्ञेहार रशासुनः ॥ व भूव सव्वे
कौनां शस्त्रा चापुत्र विक्रमः ॥२१॥ न स्यौ भ्राधि सना दोधे वभ्रु वगज्जर राः ॥ भैद्ये को सेवभुजे वि
पंसवृहैपजन श्वरः ॥२२॥ न स्मा पूर्वं वं धानम हा प्राते मग सकृः ॥ नर्मतीर्थं पहा भास
स्ववैनीर्थं वैरेण सुष्णं ॥२३॥ स गमश्च रस देवपे वृधे रस्तान रेनथा ॥ शिमा नीर सहश्र दे
रो ददर्श वृष्ठं कुल सान्निभं ॥२४॥ नरसिंह रूप धर पापने स्वतीर्थं मनि स्थिते ॥ नचगद्यो सुरश्रे
ष्ठाः स्नान हनारि ज्ञः क्रियाः ॥२५॥ कुर्वन्ति रसवरं सर्वेषु नन्तो कानधा स्य थ ॥ नेन स्य दुवे न
श्रे वो देवी इन्द्र रोग मौः ॥२६॥ महाकान्नवनं मा पाः पुत्र शिमापपूर्व विनी ॥ नरसिंहतीर्थं
हृदे जेवन्द्र वीरा श्व नीः सम ॥२७॥ स्नानं हृदनाहिं मु सवास्रः सिंह स्यावेनं न थाव्र सर्वे
दैवा वि धानेन नपरां सिद्धि मि नोगनाः ॥२८॥ नरसिंहस्य सर्वे हपणहतो हा नव पुष्य वः ॥ सं
भोम ध्येन हा व्या सह सर्वणो मिनपा जिना ॥२९॥ वरे णै कम हो रेणो हिरण्यकशिपुहेनः ॥ नलः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नहारस्युस्तुराः सर्वे मध्याह्ने पासनं न हा॥ यकुर्वन्ति च न
रगणाः सर्वे साधिमारा यत्र स्नहा॥२०॥ रुद्रतीर्थं परं ख्यातं सर्वं यां विधनेभुवि॥ अस्मिन्तीर्थे द्विजश्रे
चैवयत्र तीर्थं हरेः परं॥२१॥ ये कुर्वन्ति नराः भक्त्या ते यान्ति परमां गतिं॥ सर्वदा सर्वदानात्तेषु
ष्ठ स्नानदानादिकाः क्रियाः॥ नरसिंहास्ये वृद्धवेश्चकापामे कांचनदर्शी॥ स्नानं रत्वार्चनं नरस्प
ण्येदं तीर्थमुत्तमं॥२३॥ नरसिंहेश्वरं देवं संपूजयेद्यः समाहितः॥ नस्य हल्लगेनात्तस्मीभगवे
स्तिंहस्य च धीमतः॥२४॥ नरसिंहेश्वरं देवं पूजयेद्यः समाहितः॥ अपचोरी सदाचारो यम्नः
ध्यन्ति न संशयः॥२५॥ यत्र सिद्धेश्वरं नाम पीठं नाम यवनाश्रुतेः॥ स्मिन्तु देवराजस्य नपः परम
सर्वार्थसाधकः॥२६॥ निष्पापी परदेवज्ञो सर्वकामार्थसिद्धये॥ योधिम्मना धविरप्या मोपगमि
दृश्वरं॥२७॥ मिथ्यावत्तपापं नत्र सिंघ देहीन्नेन पस्यिनां॥ सोभाग्यदत्वमनेनैव सावित्र्या
वेदतत्परे॥२८॥ नरनारी समायुक्तः सावित्रीं भुतमाचरेत्॥ सौभाग्यं अखसौभाग्यसम्पूर्णवंशः
श्च प्रसादतः॥२९॥ यो स्मिन्तीर्थे नरः स्नात्वा दत्वा दानं च सौभाग्यं अक्षयो दयते स विशेषतो देवेश
पापस्तम्भत्वेन॥३०॥ सा वै चीहिं रक्ष्यीं श्रवायथोराशि परं नयोहत सविशेषा भोगा सुमेनः
गधीमतो॥३१॥ देवेभ्यो नैव पुत्रान् लक्ष्मी वकुभोगके स्वाभाग्यं भंगं धावे विधि धाभोगा विधवा
स्वर्गमवाप्नोति॥३२॥ सा गेयसी भनुरचोरी जायते पापे नेव सा भाग्यं सभागा विधवा
नेकहानने॥३३॥ इति नरसिंहतीर्थं नाम॥ सनं श्रण्यास्त महातीर्थं सर्वतीर्थं फलप्रदं नीत्वगां
गांनरे स्नात्वा सर्वे गते स्वर्गसंचयेत्तु॥१॥ एकहास्थे पैत्रौ धैवैगंगा त्रिपथगा न दीगना पुण्यं नीश्री
स्तोया चीत्वगंगा स्नात्वा दत्तनामरथा भगवत्सेविद्गोनं पानं कृत्वा सेवनं पुरात्यकुष्टाचारा भक्तस्सर्गा
तुयेन मेमाधिनां दशा॥३४॥ सर्वतीर्थं पुष्पं स्वैजनाना पानं कृत्वा सर्वत्र मेघं नेष्ठत्ति सुवर्णा
मे घदेहं नान्ने नाहिबे भ रा क्षनानो ब्राह्मण्याच नन्दिनं धरां॥ चीत्वशास्त्राविधर्णाभा सर्वधर्मबहिः स्मृता॥५॥

29

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

परिक्षिप्तं विंध्यकौ मुने धर्म स्नानं पापहा वा स्नानं गमस्य प्रकाशयंती लिंगं नर्मदे सिद्धशोभ ना॥६॥ तिष्ठ
१५ न्ति पुण्य गोमेधु ऋषि पुल्लु मुनि महेश्वरे॥७॥ स्पर्शं च महल्लु एजानश्चानः परतनं॥७॥ नहि शार्म नर्मदे
नः नर्मदा न च निवर्तन्ति॥ ६ पुष्करसंज्ञो नर्मदेश्वरैः पुरीविशाल हं नाम गुले॥८॥ स्कंदु रोग्भिक्ष गद्य शिव पेन स्ना
न्ति भवेन्मया॥ किं न पः क्षुद्र कलं नमे किनी धर्मक्षेत्र गाथ ना॥९॥ देवा हि पापघ्नि पांशी पुनः पर शिवा प्रभ
रवं तत्त्वा पहल योगिन्य था योग्य नथा कुरु॥१०॥ भूपनाभी सरिच्छ्रेष्ठे कारणं पापनाशनं॥ग
हा कौलवनेश्वरे पुरी देवा पमराशनी॥११॥ नर्मदा तीर्थ स्नात्वा बने भक्ति पावनी॥ नस्याः हर्षे
मात्रेण सर्व पापक्षयो भवेन्नू॥१२॥ नर्मदा धर्म हरभागे स्थित श्री वि रुद्र धर्मं स्पर्णो लिंग समास्य
न पुण्य वा गंगा सरिद्धरा॥१३॥ नर्मदा मिला परमा पाप मल क्षालन पनं स्नानं॥ पुष्कर स्या भिभागे च पञ्च
वो मनसा स्मृत नः॥१४॥ दर्शनं स्पर्श चौनरे भागे उत्तिन्यो भयप्रणमं॥ सर्व पुण्य नदपले पेपरिचाधंस्पव
हे नी॥१५॥ नर्मदा वेशमा चेण नी त्वा वा सा सरिद्धरा॥ स्नानं कृवा सा भवेत्स पः नर्मदा पापमन्ना स्नानं॥
शोरब्धं कृष्णि भाकारा भूत पापापपरिवृत्ति नी॥ नर्मदे वेद्यायमं च कुरु मनः स्वह एकारणं॥१७॥ नर्मदा
लि समास्याता सर्व गो कृष्ण पुण्यदं॥ नीत्व गंगा पुरं याः सतीर्थं शि लिम पनाशनं॥१८॥ अग्नि तीर्थ
चौनरः स्नात्वा हनुमंतन मथा च ये नू॥ नर्मदा सिद्धिः करगता भविष्य लिंग सशापः॥१९॥ अग्निनं
मास्ति संप्राप्य स्नान पक्षे समा हिनः॥ दशैव पितृन् सुरदिन्द्रस्य श्राद्धं कृपान्न महात्म्ये॥२०॥ नारिने
कुलं सर्वे नैव धाम नर शान॥ स्नात्वा लिंग नर्मदे पापविमुक्ते दुर्दर पतन परः॥२१॥ भोजन प्रौढ
वानू रूपेप्याधं संवाद पापसैः॥ अक्षय्या जायते नृपि स्वर्गं गो पेम हीपते॥२२॥ इति श्रीगंगाम
पुत्र्यां पानि नीथा वि ना ति सवार्णि सु पन॥ अथ पापसुंदरे कुंडे तीर्थे नैते मुगले सेवहा॥१॥ प्यास
कुशिक सुंदर कुंड कदर कालेभवगहिनी॥ निर्मितं केन कोहे वः किंवा न स्य फलं स्मर नं॥२॥ सर्व कु

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्रृणु पुण्यतमं क्षेत्रं सुंदरं त्वं यथाभवत् ॥ सर्वपापप्रशमनं वांछितार्थफलप्रदं ॥ ३ ॥ पुरा
[illegible] पार्थ [illegible] प्राप्य [illegible] पुरा कृतयुगे व्यासेन [illegible] ॥ [illegible]
वर्षाभ्यां [illegible] मेरु पर्वतः ॥ [illegible] व्यासेन [illegible] ॥ ४ ॥ सुंदरं सुंदरा [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible]
सुंदर [illegible] संदर्शनेन चोच्यते ॥ [illegible] सर्वपापहरं परं ॥ ७ ॥ [illegible]
[illegible] ॥ ८ ॥ [illegible]
[illegible] पावनं [illegible] ॥ ९ ॥ [illegible]
[illegible] पुनर्मानवा लोके [illegible] ॥ १० ॥ भूयः श्रृणु परं [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] पापयोनिषु ॥ [illegible] ॥
[illegible] पापेन [illegible] पापयोनिषु ॥ [illegible] सर्वपापेभ्यो [illegible] व्यास
[illegible] महेश्वरं [illegible] सर्वपापेभ्यो [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible] पापप्रसंगेन [illegible] ॥ १२ ॥ श्रृणु व्यास म
[illegible] ॥ १३ ॥ [illegible] सर्वपाप [illegible] ॥ आप्लवो [illegible]
[illegible] तीर्थ [illegible] ॥ १४ ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ १६ ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ १७ ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ १८ ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ १९ ॥ [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ २० ॥ [illegible]
[illegible]

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अवंती॰

१६

हे स्विन्नाभार्या त्नामारास्य पत्नास्विनी ॥ २१ ॥ चरित्रेनोपानमारस्य नेनपापेन पापिनः ॥ नस्यात्यीच
वे सारो हारूपं त्नाव ण्पशास्विनी ॥ पत्नि भ नाम हाभाग्या हत्विनी स्नु स्विन्नाग्निस्विता गाहते भर्तार्‍ इत्युवा
नापि नीथिर हफ्नान रा ॥ २३ ॥ वनैपो रे परिभ्र हा ह्या हा न्या दापभास्विनी ॥ आ हे रोउ स्विनीहर
पत्निता दृष्टमा नसा ॥ २४ ॥ सतनु इत्ये नरः सर्वं नस्य वि म स्पजीवितं ॥ गृहीनो चरित्रेनोमागे
गर हित्वा राजर्षि ह रे ॥ २५ ॥ पात्नेनो वं गत्वे वं ध्वा रंजुना रहा पोटरे ॥ नेन भ स्पविपावने सोरव
नरं वं गनेः ॥ २६ ॥ तेनो भ्ये न रक्षे प्राणोपाय मशा तन हो रहे ॥ नेनः भृत्य नरं मापपैरश चीनत्नमा
त्रिनेः ॥ २७ ॥ एवं बहुयुगे जाने महाहा त्ववनेगुनः ॥ नेच मोहे न्वरं त्निग त्नसुरेरकुंड सुतमेः ॥ २८ ॥ नं
चौ षिन २८ माचे ण्से हेन विनि पाते नः ॥ पुष्णान रगा नं चा स्पंपुण्न नस्येरत्न चीजत्नेः ॥ २९ ॥ ज
त्न स्व स्वर्गमा चेण्स सर्वपापक्षयं गतः ॥ त्नेनमाचेण त्वहीवंते पान रा गंतहा ॥ ३० ॥ हिरण्यपैः
न्न हे इण्योनि त्नहि गमा वेशानु ॥ नरा रम्भ वरं आस्तनी पपैशाखमोचने ॥ ३१ ॥ पिशाचमो
चनं देवं पूजयित्वा यथाविधि सर्वपापविरे त्नस्थाः जाय नेच न संशयः ॥ पिशाचमोचनेस्या स
म हासनो विभारस्येतुं भ्रात्नी हास्स्वर्णं च वस्त्रा णि विविधानि च ॥ ३२ ॥ नने पापुनरा वृत्तिः ध
रानो स्व वृद्दचन ॥ मेषस्थिते दिवानाथे सितिहस्थे च ह्य स्वनोः ॥ ३३ ॥ पैशाखमोचने नी
ये वंन पंकं जभे नुः ॥ करी रना थिस्थिते देव पूज्ये देवाम णो य त्नजपागते चयः स्नान दानादि
पुण्यकर्म कराेत्यवं या सपुमां अक्षय पत्नः ॥ ३४ ॥ नथापिमाधवे मासे शुक्ने पक्षे स्वरने यः ॥ येन
स्विकीयने पुण्यं न्नतु कोटि गुणं भवेन्नु ॥ ३५ ॥ सिंहस्थिते देवगुरौ हि नेचपैशाखमासोः
र्थिमा पाणोआ पैचपाषे व्यत्न पानं च नैव कारेः ॥ त्वदेवं तत्वमः ॥ ३८ ॥ जन्नराशीन नेवं
त्तिन छन्न सं पुनः ॥ इति स्पियोगः समाख्यातो ओ यं पापविनाशनः ॥ ३६ ॥ अपानी पानेच सहि
लो चं पैवासरे संपुन ॥ एनोहरा यं पापानां तोत्नेष्टफल प्रदः ॥ ४० ॥ इति श्री स्कंदे अवन्ती
पोदहा ते त्निंगा ख्ये गजे या जिर थो ष्यः ॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गौतमो मे धात्रिपि देविल्देवशालौ॥ रामसत्र पापाधिमुच्यते शाधुन्नोमरुद्र ईडपुनः श्रिनयिप्प्यतारः॥
६१॥ वोगेश्वरी आसे परार्ये सेच छापाशत्क्रोजाज्ञवंक्ति कुसुरस्याः॥ विनाश्रमोमपहर्त्ताओधनो
धन्यइतिशुवनू॥ एषनेकृधितोहे विमभावः पापनाशने॥ ६३॥ इतेपद्रुणश्वे त्रुवसुहरकुंडमाहात्म्यं
सत्र॰ शृणुध्यासमहापुण्यंतीर्थंपरमशोभनं॥ देवमपागमास्व्यानं सर्वपापप्रणाशनं॥ ६४॥ दे
वानांचपरंस्थानंपवित्रंतीर्थं॥ १ रंनपु॥ सोमतीर्थोत्तरे भागे मयायत्र स्मर्दक्षिणे॥ श्रीमायाः पूर्वे
भागेचतत्रयनीर्थमयस्थितं॥ तस्मिनुतीर्थेनरः स्नात्वा इच्छवाचे वमहे श्वरं॥ ६६॥ देवमायब्रवे
स्थानंभगंवसर्वफलप्रदं॥ इदमेनिनस्योदेवैश्री वांछिता पूर्जगत्पत्निः॥६७॥ आनेदुभैरवोन्नस
र्वदेवनमस्कृतः॥ यस्येदर्शनमात्रेण सर्वपापप्रणाशयोभवेन्नृणां॥ तन्नस्थानायतनेध्यासपातना
वर्द्धनाः॥ समंतभैरवमास्थाय तोनस्यतीर्थपरंस्त्रनं॥६८॥ यस्येदर्शनमात्रेणसर्वदुःखान्निगोभ
भैरवीकृता॥ काळभैरवमास्थाय तोनस्यतीर्थपरंस्मृतं॥ ६९॥ तस्मिन्तीर्थेमहतपुण्यं स्नानदानादि कुर्वतेः॥
वैतृ॥ स्वर्गद्वारेसदा ध्यासजापतने नित्यंपंडुमानुम ७०॥ तस्मिन्तीर्थेमहत्पुण्यं स्नानदानादि कुर्वते
नस्मात्सर्वमयात्नेनकर्णंध्यं तीर्थमुत्तमं॥ ७१॥ इतिकालभैरवतीर्थं॥ कालभैरवमाहात्म्यं पप
स्यच्छिओभमम॥ सत्र॰ भगवर्ष्टिहिनेलैनसंशापोमेपहस्तेनो॥ पंस्तरु सम्प्रोक्तनहिजाभि
वैहितुं॥ सत्र॰ पुराहेवासुरेयुद्धे विजिनादानवैःसुराः॥ ७२॥ देवपत्नीहर्षोपाताःशाला
भयेत्रिरुलगः॥ ततेस्तुदेवजोवैनपमन्नुचवारहे॥ ७३॥ आसपिनोमहादेवः स्वब्दस्तिप्रसं
नकृ॥ तेनसत्सुधोमहादेवः शौक्रस्याश्मगुरुस्थितः॥ ७४॥ आचवचनं तेस्थांवरमिच्छहत
मिनो॥ ईश॰ यदितुष्टोसिमेदेवकारुण्यान्मेमहाप्रभु॥ ७५॥ मुहासेनापतिर्देवमययुद्धेत्वामरेश्व
र॥ शिवउ॰ पादयामिदेवैह स्वधीयादर्जिनसुतं॥ सेनानीनांमहासेनं दैत्यानांभययदारुणं
र॥ ७६॥ सृजनं चिंतापरोदेवोजेगामचगृहेमातापंदेवहोरवेन
सुनयोंतदर्धदेवः सर्वभूतपतिर्हरः॥ ७७॥

८३

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नवंती॰

१७ तास्यै इगाव ध्यानपरो भवनृ॥८॥ एवं ध्यानपरो देवो देवी हिमवतो गृहे॥ नपस्य निवर्तयाप तास स्व
ध्यांसमेः स्थितां॥९॥ अथ पद्वीसां बुतोहेयो मम भक्तीभवेयम्॥ पावदेवं गणनां देवो देवी हिमवतः
तौ॥१०॥ ततः समागतो नारदो बाः स्वयोगे बलेन सदृ देवं॥७॥ प्रभुः प्रपसद् देवं पूज्य श्रेष्ठ जाण मध्य ध्यायं॥११॥
तनौ देवात्मुतिं सख्यावाक्य मेनेतस् मौ रितं॥ रोरणं च देवानां देवं नवे दिनासमनां॥१२॥ ततो
धावत्सुरान् भृत्यो कारण मधुर ध्यजः॥ तेन संभो विलावीया कोपस्य पिसर्वविष्यति॥१३॥ तो
यतःस्व देवैरो पधावो धूर्लिपावर्ति॥ इतिसंभव देवै भूम मा इय सर्वं॥१४॥ उवाच वेदं
दृयं देवी नमयुर्भूय पयो॥ यथा देवी भजे दवी नपी कामर्व धी पतां॥१५॥ धार पाचम इक्षु ६
देवाना सप्रप स्थितं॥ कामो वाम्य हसैः श्रुत्वा मेइस्पे दृप्रवा चह॥१६॥ गिरिप्रोस वंसे वदिस्त
मे चोर्थवन्मा पुगाः ॥ स्मि क्षणे पशोकेण कामवाम्या दने तर॥१७॥ सोमा देवाः सप्त उः स्मिस्ब
मस्याने चरतेमव॥ लब्धा कामोस्य धुस्मि चंप्रन स्थमोपया सह॥१८॥ रुद्वा स्पृज पूजवा णे
रेपत्ये समागतेनः॥ यत्र देवा पिदेवेशो देवदारवने स्थिताः॥१९॥ नद्दी श्वरः प्रतो ररः
ध्यानौवतिष्ठतो॥ चूतर स्मस्थितो भूमे या वहूण समागतः॥२०॥ सी देधायं नर चास्मि र देवी
प्रापपश्य वा श्रम॥ स्येन ध्यानप्र तो देवो दृष्ट्वा योनि द्वितं चेतनः॥२१॥ ततो विलोक्य पायास देर
सर्वाः प्रयत्नतः॥ चूतं स्मि स्थितं कामं अप स्यन रपा चिनः॥२२॥ अस्मी कृत स्मि तो पद
व किंचा ज्ञाव ता ने तेः॥ ध्याय न दे धेनस्पा स्थाना दारुगणैः सेह॥२३॥ पार्वती विस्मि
ता सा ध्वी दृदजता दुःखि तो भवत्॥ हि म वान्ता सशोधापनी ती ध्यारौ रूजग दीनं र ६
गते देवे च देवा ना कामप प्रतीसुदुःखि तो॥ अस्मी कृतं स्मिन् दृष्टा विरच्या पश्च दुःखि तौ
द्रष्टवा रतिं सदुःखितां वाग्यो चाद्य सौरपी॥ जो श्रीस्व पती वपया स्वस्थी स्मि च सुदुःखि
तां॥ पारो हेषि रूजभा पार्गीन यमेतो भवे ध्याने सर्व वर्णा याच्य मंगा पि मिन्न को पवधात्
२

द्रुपदं नेयहत्स्वो हस्तकृपां ॥ नवृत्स्य ॥ निः ॥ ततश्चोभविता देवी प्रपुप्सो नाम नेपनि ॥ २९ ॥ सुह
चोयं मलद्वेषः पेस्प्येष्व निपावनि ॥ न हरांभोरत्न्यानाद्रुःकू प्रनि नसरापः ॥ २९ ॥ इयुत्को
सान्नहात्रगौभूमाकाराज्ञीनपाणिराग ॥ अचिंतयत्तदादेवी उमापिहिमववरहो ॥ ३० ॥ फौमस्य
द्वैनतेजः शंभोपदनुमतनमं ॥ कृपं भनानाभ वेदेवः कामस्याधापनं कथं ॥ ३१ ॥ नैनन पोविनाकार्य
धे चिंकृस्याधिरस्य प्रनि ॥ एवं लं चेन पितोपसखी भिःसहैनानुनः ॥ ३२ ॥ नपश्चेकुरस्रुमह
पिचाद्रै गत्रस्भत्रैना ॥ वर्षास्वासार कारास्थाहेमंतेजत्व रात्रिनी ॥ ३३ ॥ नोधपंचाग्नि नेपांगी
नपसोगैणसंस्थिताः ॥ तोंदष्वानपसोपेनां हिमाचकुत्राहरः ॥ ३४ ॥ उवाज गामा प्रपदं द्याः
नालिथोभवीदेहं ॥ नपःकृत्तोषि कन्याणी कस्या पैकारणं वद ॥ ३५ ॥ उवाच चीनरसा वैसस्
चमप्रुरंनपा ॥ वृद्धेनपःसमाश्रः ओयनेशांकृतं पपे ॥ ३६ ॥ पिचायें चहरः पुंत्रा नेदपंकायमा
तमनः ॥ त्वं सुपदर्शा पामासवि नेन्त्रं रत्नपाणि [illegible] ॥ ३७ ॥ तजे जाभचे वानी [illegible] द्रष्वा [illegible] था
यनः ॥ [illegible] ॥ ३८ ॥ [illegible] देवीदृष्ट्वा गा
वधो म स्वोगपाचनी [illegible] ॥ ३९ ॥ प न [illegible] पधोगः [illegible]
श्व पिनुन्न हे ॥ देवी गोभाप सत्पर्षीरसम्मार स्पर [illegible] ॥ ४० ॥ [illegible] सः [illegible]
नाः परमेश्वरश्चचुर्श्व प्राज्ञ [illegible] क्रमः ॥ [illegible] ॥ ४१ ॥ [illegible]
स्ना श्वगिरेश्व [illegible] ॥ ४२ ॥ [illegible]
शंभुनाखह ॥ [illegible] नपसः [illegible] ॥ ४३ ॥ [illegible]
हरिम्न हाः [illegible] ॥ ४४ ॥ [illegible]
रं ॥ [illegible] पाः ॥ ४५ ॥ [illegible]
ने कृ [illegible] याश्चे नैसर्वे नेच जग [illegible] पागनं ॥ ४६ ॥ [illegible]

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अपंती

जगामाथ नंदी शास्त्रखेगणैः॥ ४६॥ शांखडुंडुभिनादैश्च अंधाधैरमरैः सह॥ प्राप्य हिमालयमीश्वरो
ऽनेकौतुकमंगलैः॥ ४७॥ विवाहविधानेन जगाम स्वालयं प्रभुः॥ ते चैकांतरतिं देवो शालवषो
१८ णि फाल्गुवान्॥ ४८॥ नाव भक्तैः सुरैः स्तिः मे षिनो गाम्य हेमरं॥ निविश्ये प्रमुखे वन्हेः स्वरेतो भी ऊ
तो भरशा॥ ४९॥ रेनसा लेन लपोभिः गंगालोपे चालितः पावकः॥ तथा तु स्वनटे शिरपं ६ पारजु मेनला
५०॥ सप्तर्षीणां च षट्पत्न्यः स्नानार्थे जाह्नवीं ययुः॥ तीतां तां त्याः स्वनस्नानाः ६ षट्टा लोके लं टध्व
जन्॥ ५१॥ मज्जाग्निरपितेजाः सर्वाः लपनीस्पर्शपदया॥ न पत्नी तोष्ण वेला सा तेक्षतेजो लभवाच्च ने
षडाननः समुत्पन्नं यो विदुरेण सत्वरं॥ चैलो मातुलहो सर्वाः वृति शोल ननो भर्यान्॥ ५३॥ लन
श्च न पुलीवीया भिषाभ्येः सोदरानेनः॥ बहुभिर्बहुवेमापभः श्चेन पवनस्तलके॥ ५४॥ म्यूषु सं
राणां वै सपतिशिवैः पवीयप्रसन्नयं॥ स्वच्छां यो मग्ने पपासो ६ नीयायांसमीरनः॥ ५५॥ रनीया
पांच सा फोरः सर्वरूपाल श्रित॥ चतुर्थाविनश्च जीगः षण्मुखो हदेशो ६ नणे॥ ५६॥ अलं तु ने
स्तु पंच स्याव स्थापातु सतुप स्थितः॥ तेज सा श्चैने नाम्ये णतनापसं जेग यं॥ ५७॥ जानमि
पंसमा कुण्र्य सर्वे श्रा कमुरवाः सुराः॥ समागत्या स्य संस्कारं अंपाचके यथाविधि॥ ५८॥ नुहेन
पार्वतीतोन शालिहितान्ता रणारूभा॥ ततोगौ यामपूरश्च धाय नंपरिकल्पितं॥ धागश्वैधारित
दत्तैः ऊकुटः सरितापतिः॥ रतन च दत्तेन का भेश्ववपितः पुत्र कास्य या॥ ६०॥ तन स्तुमा प
संस्कारो भंजापैरभिवंदितः॥ रात्रि ह्रलो त्रिषि त्र स्तु देव सेनासमारनेः॥ ६१॥ गवनाधि
श्वरचाहेय पावकी षण्मुखो शंडरः॥ गांगेयः कार्तिकेयश्च गुहे स्कंद उमासुतः॥ ६२॥ देवसेनापतिः
स्वामी सेनीश्च शीशिव ध्वजः॥ कुमारः राजि धारी च नं स्वनामानि षोडशः॥ ६३॥ पुः पद्मनाः
वोभ नृत्या वा धाने स्यु जापतेः॥ एवंजो योमय सेनो हानवा नां क्षपकः॥ ६४॥ कुसारपयोप
समासीनो शंभुनास्था कारणात्॥ ऊर्मि वि ल्वः सर्ननोसा आदितः स्तुनलेपु रो॥ नेनम

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ये नाम देवती पंच कथने ॥ स्नानाभिषेकं त्वब्बारस्त्वं देवसेनं महेश्वरं ॥ ६६ ॥ नमस्यवा च समभ्युरं सर्व
देवसमागमे ॥ रक्षा कार्या च पाठुत्र सामरस्य शानकेनो ॥ ६७ ॥ मानरो नागनाः सर्वाः पौनाश्च
नेत्र संस्थिताः ॥ नासामालार संज्ञाभिः स्वकैनामाभिरांबरः ॥ ६८ ॥ पानि नाभि म वस्यामि
श्वेशु अंबुनिपुंगव ॥ वरभोजनकामा माया पाः स्रे या स्त्रा अष्टमातरः ॥ ६९ ॥ मुक्ता च च पथा पात्रना
वैचपूर्वमातरः ॥ क्रीडार्थं शंभुना चाथ मीपाथाः पौत्रभोजने ॥ ७० ॥ पप्मान्निमातरः सप्ताः
सर्वा स्त्राः पौत्रमानेरः ॥ सर्वासां हर्षां च बुणंपग हभनवि नाशनं ॥ ७१ ॥ उद्ध्या शक्तिमुसेनो
देवसेनां महाभलुः ॥ जयानदानये ऽनेना रक्षनेर सौदागो ॥ ७२ ॥ हत्वा राज्यं तथेऽप्रपस्कीनं विहेमबृंद
के ॥ कुशास्थलीं समागम्य नवं तं स्थितिं माचरत्तु ॥ ७३ ॥ एवं निहन दैत्येंद्रं सगणं योमहाबलः
शः ॥ त्रिशिमाजलेतु मचापानां तंच विभेदसा ॥ ७४ ॥ ननोभोगावुनीव्यास रांतिभेदेनेनिर्गता
वें दिनासर्वं देवैश्चमुनिभिश्च नपोधनैः ॥ ७५ ॥ पृथिव्यां यानि तीर्थानि सप्तुद्रशदशानानि
च ॥ रांतिभेदेतु न्यस्तानि शानतो दिश हस्तशः ॥ ७६ ॥ आर्धकं रोनि पस्त्र च पित्र भक्तो न रोमने
हरणा नामश्च मेधानां मा प्रोति सफलं फलं ॥ ७७ ॥ नवनी पैनरे पश्नुनादशति पयस्विनीं ॥
यावत्यं गेषु रोमाणि नन्नमुनि कुलं ॥ ७८ ॥ तावद्युगसहस्राणि शिवलोके महीयते ॥ पौर्णि
मास्याममावास्यां प्रत्येद्रं रोपरस्तेपः ॥ ७९ ॥ नापुवीनां धनी शीर्षदेयं नमुनिजायने ॥ सो
श्वप्न लभने स्थानं यः सुरैरपि दुर्लभं ॥ ८० ॥ इति निशारांतिभेदनीर्थमाहात्म्यं ॥ सनं ॥ कौसौ विं न्यग्रि
हिमवच्छृंगकाले समागनः ॥ महा तपने रम्ये वृंदावने विनश्रुतां ॥ ८२ ॥ सनं ॥ पुरा राजाते
व्यास हा विनैमा वसुंधरा ॥ नदा सुरैरेवमगस्तिमुनिसत्तम ॥ ८३ ॥ आराधितो महाभागः

अवंती॰

१९ धरणी आणकारणा ॥ नतराम स्वशिरो रक्षे विंध्ये सन्मुनिसत्तमः ॥ ३ ॥ एकाग्रमानसो भक्त्या
भवानीं विंध्यवासिनीं आराधनं नरस्तु कुर्वन् स्याद्देव्या वरोत्तमः ॥ ४ ॥ कंसविद्रावणकरीम्
सुरगणार्चितं हरीं ॥ भीरावतारिणीं पुण्यां वंदे देवानुजां शिवां ॥ ५ ॥ यशोदागर्भसंभूतां त्याग
रेवकुमर्दिनीं ॥ विधुनाकारनभेस्थां शस्त्रां शस्त्रां हिमर्दिनीं ॥ ६ ॥ वेनतीं देवसेनस्य कैशीनांवां
गदेवुनां ॥ गायत्रीं दुर्जनस्याज्ञांध्यां रानीधं देसां वरां ॥ ७ ॥ सहस्त्रास्त्रीं त्रिकुं कुस्वर्भस्वरूप्याश्व
धनीं परां ॥ गवां कामदुपस्यामां देवानां सप्तमपीयां ॥ अदितिं सर्वमातृणां पार्वतीं सर्वपा
र्थिनां ॥ ८ ॥ स्योः स्वाचाईम सी बाह्नां सर्वकामवरप्रदां ॥ ९ ॥ शारदीं ऋतुवेदगोपांसुरा वनचारीं धरा
मातृणां वैष्णवीं मायां सर्वदैत्यविमोहिनीं ॥ १० ॥ महालक्ष्मीं श्रीमतां भीष्टां च सिद्धिणीं धन
दायिनीं ॥ महोदधीं प्रियानां वैकुंठां राधारस्तु चक्रिणीं ॥ ११ ॥ वेदिकां यज्ञशालानां हविरातद
नीं श्रुभां ॥ दक्षिणां सर्वदीक्षाणां सर्वकर्मफलप्रदां ॥ १२ ॥ एवं स्तुत्वा नरो देवीं प्रत्यक्षे विंध्यवा
सिनीं ॥ साहं प्रसादसुमुखी ऋषीणां प्रवरं ऋषिं ॥ १३ ॥ श्रीपतौ भोः द्विजश्रेष्ठ परं स्वप्नो भि
वाञ्छितं ॥ अगः पदं प्राणवतो देयः देवानामपि दुर्लभं ॥ १४ ॥ देव्युवाच धिजातो भे सर्वं गोगु
भयप्रदं ॥ न पैदं हृगवि श्वं नस्यान्नु गहणं कुरु ॥ १५ ॥ इति संप्रार्थितो लेन नहाक्षते मुहर्षि
णा ॥ अगस्त्यो ध्यानदायाः समहा कोत्वं वनं दुहेनः ॥ १६ ॥ सा देवी पूर्वं वचनं श्रुत्वा प्रमगात्मि मिद
मध्यबाहु ॥ वारयिष्यामि नैवां पंमानां दुन्ते ऋषे ॥ १७ ॥ कुपीडा नावद्धां तं विंध्योना
पादवंदी नि कुटे हुरे स्थास्यसि ऋषिसत्तम ॥ १८ ॥ देवकार्यो घनं नित्यं दक्षिणादिशा सत्त
म ॥ कुरुष्व श्रीमहापुण्यां पविच्चा पापहारिणीं ॥ १९ ॥ पुरी देवो मुनि श्रेष्ठ नित्यजो कपुवि
भुजां ॥ नत्रैवाहं चिरं दांतं मानं भिन्निविसाम्य हं ॥ २० ॥ नचो पिंदं सहासिध्य दसे यो धिपर्यं मवा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मुयान्नृ॥ मत्सरोविमलं तु पुण्यं विमलोदकं च विश्रुतं॥ यत्र पुण्यवनानां वा सोहृद्योतिषु तिकोटिशः॥ न
स्मिन्तीर्थे नरः स्नात्वा वारुणि सर्व्वासमाहितः॥ २२॥ येयजंति चमांभन्या धूपदीपाग्नितर्पणैः
क्षीरखंडाज्यभोज्यैश्च भोजयित्वा द्विजान्नृ रुद्रभान्नृ॥ २३॥ नने पांडुरंशंभैचि स्त्रिकोर्वे
बृधिपतले॥ धनधान्यधराधेयं पुत्रदारादिसंपदां॥ २४॥ मात्यते विविधान्भोगान्देवानामपि
दुर्लभान्नृ॥ शत्रुनोन भयं तेषां दस्युतो वा न राजतः॥ २५॥ न शत्रुभ्यो न स्वजनो यो रोगात्क्लहाद्भिरसंभ
विष्यति॥ एवं व्यास पुरी प्राप्य रम्या चाऽजु यित्वी पुरुभां॥ २६॥ समाश्रिता न हा देवी सततं विंध्य
वासिनी॥ तस्मिन्तीर्थे नरः स्नात्वा सर्वपापैः प्रमुच्यते॥ २७॥ स्त्रियो वा पुरुषा हो पालताः वंध्या
काकवंध्या मृतवत्सकाः दुर्भगा रोगसंहीना सर्वकामविवर्जिताः॥ २८॥ विमलोदे पितनाः स्नात्वा दृष्ट्वा
वै विंध्यवासिनीं॥ मुच्यते सर्वपापेभ्यस्त्वाः नात्र कार्या विचारणा॥ २९॥ प्राप्यते सर्वसौभाग्यं
सर्वकामवरप्रदं॥ येचापायानृजापतंगे विमोदरं येपोविज पी भयेतृ॥ ३०॥ कृपां पुण्यवनीमेनांस
र्वकामवरप्रदां॥ पठणाच्छ्रवणाद्वापि गोसहस्रफलं लभेन्नृ॥ ३१॥ इति श्रीविंध्यवासिनीविमलोद
सरोवरं तीर्थं॥ सन॰ श्रृणु व्यास महद्रम्यां तीर्थमेकमनपरं॥ तीर्थानां उत्तमं तीर्थं सर्वपापनाशेति
नामतः॥ ३॥ तत्र स्नात्वा नरो नित्यं मुच्यते च ऋणत्रयात्॥ देवानृषीन्पितॄन्सम्यक्च विष्णुलोके स
गच्छति॥ ३॥ व्यास॰ देवदेव जगन्नाथ पुण्यान्नदी पुण्यापुनः पुनः॥ अत्र वनस्थाश्रमं पुण्यं पुण्यो राजर्षि
रिः स्मृतः॥ ३॥ सनत्कुमारं विदितो देशाम्रहा वनेरुभ्रे॥ एनदेवेदनु मिथ्याभि वैत्तरेण न पो धन॥
४॥ सन॰ श्रृणु व्यास कथां पुण्यां पवित्रां पापहारिणीं॥ यस्याः श्रवणमात्रेण पितरो यांति सद्गति
पुरा कृतयुगे पुण्ये युगे हैहयनामतः॥ राजासीत्सत्यधर्मात्मा पुण्यश्रवणकीर्तनः॥ ५॥ तस्यैपा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

२० भवनः सम्यक्प्रजाः पुत्रानिवौरसान् ॥ तेनेयं पालिता पृथ्वी धर्मेण परिपालिताः प्रजाः ॥ ५ अवं-
ती तत्र चालयामास पक्षकोटीः समाः परन्तप ॥ तस्मिन्काले तु विख्यातो नृपो नाम दानवः ॥ ८ ॥ तेन सर्वे
शोणीतं चराचरं रिपुहनं गतम् ॥ घोरं तस्य तपः पुण्यं भस्मितं च पवरोरुवनः ॥ ९ ॥ नैव देवा न पुत्रा
श्च वेदमार्गविवर्जिता ॥ उच्छिन्नो धर्ममार्गोयं शूराश्च जाताः दुरात्मना ॥ १० ॥ नष्टमाया सुरा तेन
रनास्तेन हतास्तेन द्विजोत्तमाः ॥ ब्रह्माणं शरणं जग्मुः देवाः सिद्धाः पितृभिः सह ॥ ११ ॥ ब्रह्म सोमः
गन्धामः ... परराजिता ॥ इति श्रुत्वा वचस्तेषां ब्रह्मा लोकपितामहः ॥ १२ ॥ समुत्थाय तेन
सर्वैर्विहसुरैः ... गतः महत् ॥ न च गत्वा सभामध्ये विष्णुं देवगणैः सह ॥ १३ ॥ स्तुत्वा ... ते विर-
स्तुत्वा तेजसः ॥ प्रचक्रुः सर्व एवैते स्थाने ... ॥ १४ ॥ तदा तेषां शोभते छत्रपात्रमाचारा
सोरिणी ॥ श्रूयतां भो सुरश्रेष्ठाः भयतां श्रेयमुत्तमम् ॥ १५ ॥ दृश्यं च गच्छत ... महाकालवनम् ... ॥
गुह्याद्गुह्यतरं पुण्यं पवित्रं पापनाशनम् ॥ सर्वतीर्थमयं तीर्थं कोटितीर्थं परं स्मृतम् ॥ यत्र शिप्रा स-
रिच्छ्रेष्ठा सर्वकामफलप्रदा ॥ १७ ॥ देवानां कारिणी दिव्या महाकाली ... ॥ कोटिकोटिग-
णाकीर्णा मानवाणां शान्तिवर्धनी ॥ १८ ॥ यत्र गत्वा महत्पुण्यं पापं ... ॥ ... ध्याच ...
... पयत्र ... ॥ १९ ॥ तत्र ... विष्णुना ॥ ... स्मृतः ...
२१ ... ॥ २० ॥ ... पापहरा पुण्या प्रथमा ... सरस्वती ॥ ...
... महर्षिणा ॥ २१ ॥ ... ॥ २३ ॥ ...
... ॥ २२ ॥ ... सर्वतीर्थमयं देवगणा ... तीर्थ ...
... ॥ २४ ॥ ...

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

वैस्वर्गमायांति प्रस्थभूयाय कल्पने॥ विभिन्नभिरमाख्यानं यथा प्राह स्म मुनत्तमं॥२५॥ भगवन् भवता
सम्यक्‌कुविदितं विश्वमूर्त्तिना॥ तत्सर्वं श्रोतुमिच्छामि श्राद्धस्य फलमुत्तमं॥२६॥ कियंतः पितरोऽस्मि
ऽयं त्वयो यांति सुरालये॥ देषां वै पितरः श्रीकाः किमु देस्याः पुरातनाः॥२७॥ सन०॥ धन्योऽसि सतनय
ऽयोऽसि यस्य ते नैष्ठिकी मतिः॥ तथापि भूयनां वत्स श्राद्धस्य विधिमुत्तमं॥२८॥ आद्ये मे देवे
नो ज्ञेयः श्राद्धधर्मः प्रतिष्ठितः॥ श्राद्धे येषां हि तेष्टिः सर्वदेव पुत्रमहाः॥२९॥ श्राद्धपा
दीयते ऽक्षिञ्चि दैवे प्रत्याग्नितर्पणं॥ मनुष्या ऋषयः सर्वे सिद्धा रक्षोधाश्चराक्षसाः॥३०॥ गंधर्वाः किंभ
रो नागाः अप्याभवं सुरेश्वराः॥ श्रीपितृन् स मनुष्यैः श्राद्धं दद्युः समाहिताः॥३१॥ प्राप्नुवंत्परि
ऽत्रूपमाश्रु सर्वान्यासमनोगतान्॥ एवं परंपरा मार्गप्रवर्त्तनं सनातनं॥३२॥ नत्सेवं सप्रबुध्यामि
यथाश्रुतं तथा शृणु॥ नत्ते पितरो देवाः देवाश्च पितरस्तथा॥३३॥ अन्योन्यं पितरो ह्येते देवाः पि
तृगणैः सह॥ पात्रं ऽन्यपुत्रान् हष्टरहमेन हष्टोलमगा॥३४॥ सन०॥ सप्तैते यजतां श्रेष्ठाः स्वर्गे पितृ
गणाः स्मृताः॥ चत्वारो मूर्त्तिमंतो वै त्रयस्तेषाममूर्त्तयः॥३५॥ तेषां लोकं विसर्गं च कीर्त्तयिष्या
मि तच्छृणु॥ लोकाः सनातनानानामयथ ज्येष्ठिभोस्वराः॥३६॥ अमूर्त्तयः पितृगणाः ते वै पुत्राः
प्रजापतेः॥ विराजस्य द्विजश्रेष्ठ वैराजा इति विश्रुतं॥३७॥ यजंते तान् देवगणाः विधिदृष्टेन क
र्मणा॥ एते वै योगविभ्रष्टाः लोकान् प्राप्य सनातनान्॥३८॥ पुनर्युगसहस्रान्ते जायंते ब्रह्मवादि
नः॥ ते प्राप्य तां स्मृतिं भूयः सांख्ययोगमनुत्तमं॥३९॥ यांति योगगतिं सिद्धाः पुनरावृत्तिदुर्लभां
एते स्मृः पितरः स्तोत योगिनां योगवर्द्धनाः॥४०॥ तस्मात् श्राद्धानि देयानि योगिनां द्विजसत्त
म॥ एष वै प्रथमः कल्पः सोमपानामनुत्तमः॥४१॥ एतेषां मानसी कन्या मेना नाम महागिरेः॥ प

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नी ॥ हिमवतः श्रेष्ठा यस्यां मैनाक उच्यते ॥ मैनाकस्य सुतो श्रीमान् क्रौंचो नाम महागिरिः ॥
२१ अग्निष्वात्ताः पितृगणाः नंदने निवसंति भास्वराः ॥ ४३ ॥ याम्यां बर्हिषदो जाताः सत्ययं मा
रीचेः पश्चिमां ॥ सोमपश्चोत्तरां प्राप्य रक्षां धनदपालिताः ॥ ४४ ॥ ऊर्ध्वमूर्तिमतो आज्यपा
श्चैव ह निर्गच्छंती ॥ पश्चिमश्च पिशाचाश्च यज्ञे भागे विलासनः ॥ ४५ ॥ साध्यानां देवानां यज्ञं नीत
विश्वेदेवानूर्ध्वस्थान् ॥ मानवाः अस्पष्टं [illegible] ऋषयो वै सनातनं ॥ ४६ ॥ एवं परस्परं माहे
स्य धर्मे सनातनं ॥ देवकार्यात्परं कार्यं पितृकार्यं विशिष्यते ॥ ४७ ॥ अरह्वजाः स्वजाः सत्य आर्य
धर्मपरायणाः ॥ जातिस्मरत्वे मा [illegible] भाविर्वाणपदवीं गताः ॥ [illegible] श्वेतो श्रीगाह वासये न
वैहिंजा धर्माः ॥ पितृस्तुह्रिदयं नेस्त्रवे भक्षयतो क्षुधार्दिताः ॥ ४९ ॥ ते तत्पुण्यप्रभावेन योगभ्र
ष्टाः दिवं गताः ॥ सप्तजातिस्मरास्ते वै योगयुक्ता बभूविरे ॥ ५० ॥ तस्मात् श्रीपं परमो लुसूरि
भिः परमात्मभिः ॥ एवं ते पितरः प्रोक्ताः ओ स्पष्टं वृद्धिं स्फुट ॥ ५१ ॥ अचार्चनं रतो हीनो
क्रौधीनं च मत्सरी ॥ शौचाचार रतो धीरो स्ता हृदि जितेंद्रियः ॥ ५२ ॥ एवं पंक्तं रत्नेनार्धितो
यः वै विशेषतः ॥ ततो पितृत्नगराम्पोच्छात्पि प्यो सहस्रदिवि ॥ ५३ ॥ रेखे श्राद्धे पात्रमो हो
महात्म्येन श्राव्यपितृ ॥ ततो ह्रदागुणा प्रोक्ता म पापानि [illegible] सनागुः ५४ ॥ यं पाणां ह्रदागुणा नस्
कृतं तृते च समतम ॥ ततो ह्रदापिता प्याम महापुरान्ते नेवम ॥ अवंत्यां सर्वनो पुण्यगंगानी
च सर्वदा ॥ येषां निरयमापत्राः पितरोप्यपरसमूहि ॥ ५५ ॥ तेषामुद्धरणार्थाय नीयते न रु
दुर्लभ ॥ चतुर्व्यारण्यमध्यस्था पितरव शान्वितेजितोः ॥ गर्भपाते स्नानायेच नामगोत्र च्युता न
था ॥ तेषामुद्धरणार्थाय इमं पिंडं ददाम्यहं ॥ ५७ ॥ स्वगोत्रे परगोत्रे च ये आत्मसमनाः सरनाः प्र
तेषामुद्धरणार्थाय इमं पिंडं ददाम्यहं ॥ ५८ ॥ उद्बंधेन मृता ये च विषशस्त्रे हता श्च ये ॥ तेषां० दं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

भिर्यंगतो वाप्दि दुर्भिक्षणे स्तनाचये॥ नेषां०॥६०॥ उरग्नि द॥धा श्च यो जीया ना विद॥धाः स्तथास्त
थापरे॥ नेषां० विपुत्या नेचयेद॥ चेमुग्दरा भिहनोः पुरे॥ नेषां० उ सीपनुवने पारे कृ भीपा ये चय
गना:॥ नेषां० ६२॥ दरुयोग्ने गनायेच पेशी वीरेन्द्र रीस्य पाः॥ नेषां० उहये पुन्ना येच नारी सुग्निर
नास्त था॥ नेषां० ६४॥ उन श्व रा कृरस्पी मिश्व दृष्टि र्गगिराकु राह नोः॥ नेषां० भग्नाइष्ठाचरा
त्त्वास्ते व्याघ्राहि गज भूमिपैः॥ नेषां०॥६६॥ रोलभा रा सिद्धा दृष्टि चौरकृ भार घानिनोः॥ नेषां०
उ प्रशीलपा रनोयेच गौचा चारगैव र्जिता:॥ नेषां०॥६८॥ विषुस्वि भ्रा मेनोयेन स्त्रपलीसार नोस्तु
नाः॥ नेषां० रुगावि व्याधिग्रह ग्रस्ताउन्नम ध्येचयेस्र नोः नषा ७०॥ अस्य रास्विर्शां संस्पष्टाः पापी:
अपरत्य ध र्जिताः॥ नेषां० जे भा नरस्तह त्याणि भवभ्नि स्तेनकर्मणा॥ पान स्पृ इदेभं॥ नेषां इ पिद०
७१॥ येस्त्वजन्म निबंधूनि शिचा पिते न पापरे॥ नेषां० ७२॥ पितरवंशो रनो पेचमान वंशोन धेव न॥
गुरुस्वपुस्तरवं भूनो येचौ व्येयांध वाः स्मृताः॥ नेषां० पमेकुलेलु तु पिंडा स्तु वहारदिव र्जिताः॥ स्त्रिया
गोपगना येचुने षां पिंडं० पंग्वाकु बूला विरू पाश्च आमगभा श्च येस्तनाः॥ आभ्रस्त भुवना येच
अन्येदुर्मरू मोर्हताः॥ नेषां०॥ ७५॥ न्नवा नोसुपिना श्वैव ग्नि पक्या गेनगना श्च ये॥ नेषां० प्रेमयो
नंगना श्चैव मेलु धयो निंगना श्च ये॥ नेषा मुद्धरणा यायं पिंडं इदाम्य हं॥ ७७॥ एवं श्राद्ध विधिं
कृत्वा सर्वस्मिन्तीर्थे समाहितः॥ कृणाचयग्विनस्मुनो यां धिला र्थं लभेन्न सेः॥ ७८॥ अवंदयाच गया
व्या सय स्मिन्तीर्थे समाह्रितः॥ कृणाचयद्विनिम्ज्ञौ यांधिला पूर्णेभ्यो॥ ७९॥ स तेन० रवं व्यास गया
तीर्थे सुराऋषिपुरोगमोः॥ चक्रु श्च विधिवत्सर्वे पिन्द्राणां च पिदेन वे॥ ७९॥ स तन्० रवं व्यासग
यातीर्थे अवं यांच सुनिश्चित्तं॥ गयायां या ग्नतीर्थ गुप्ता व्यायेन्नानि ॥ ८०॥ नैपुनी र्थनरः
स्नात्वा पिंड न्दद्या द्विवक्षणः॥ फल्गु श्चैव सुशिरश्चेष्ठा गुरुत्वेण विष्णुनी॥ ८१॥ गयायां पाठ स्त्र हमो
क्ष्णो ग हा धु रपदो विष्णु॥ येन पुन्नकरी विसं श्लोकाचो क्ता न थैवच॥ ८२॥ पितॄणां चा श्च मोनं चन

ध्रुवा वाल्मयो वृक्षः॥ गयायां पितृरूपेण स्वयमेव जनार्दनः॥८३॥ एवं व्यासगयायां पिंडप्रदानं यां म
ष्ठितं॥ पश्चात् कैवर्तदेशानां पवसंभिहितो गुरुः॥८४॥ नरहरस्य द्विजश्रेष्ठ गयानं धर्मतिष्ठिता
गदाधरपदां पाणैः महासुरनिपातिनः॥८५॥ पञ्चक्रोशं गयाक्षेत्रं क्रोशमेकं गयाशिरः॥
त्रयं पञ्चस्मरेद्भिः यं पितृणां दत्तमक्षयं॥८६॥ सर्वे हा सर्वकालेषु गयायां भाद्रपदे पौषे॥ कुमा
चंद्रवानाथे हलेन सत्वे संपूर्णः॥८७॥ महालये निरं बोधे पितृणां दत्तमक्षयं॥ एवं व्यासगया प्रे
प्याः स्वानदानो हि सुर्मुखः॥८८॥ भूपस्तु संभवस्था मिमृहाल्य परमो नरः॥ तत्रिगयानीर्थ प्राहा
नधत्तुपश्यपारम्यो नविभेपाप्येन दत्तनं॥८९॥ सत्पर्णीनां श्यामाभार्याः ऋषिपत्न्यः पतिव्रताः॥ स्वा
होपवरिभ्रष्टाः॥ इर्षिता पापवेनचं॥९०॥ ऋषिभिश्च परित्यक्ताः यस्मनुश्चवनाहनं॥ एवं बहु तिथु
मत्ते नारदो हर्षितिः॥९१॥ तासां च विपमृश्च विघन समायातो वचनान्तरे॥ नाभिश्च सदर्तो विम
समासीनो मुनेश्वरः॥९२॥ उवाच च श्रुत्वा या वाचा देशाफलं गोविन्दं वचः॥ किमिदं विपरीतं जातं हि
पतीनां पश्यम वचः॥९३॥ तस्मात् ऋषिभिः त्यक्ताः गोधूमालापतिभ्रष्टाः॥ पत्न्याऊचुः॥ जाने हि
पतानयेन हेषेण नापसैः॥९४॥ गोत्रापवादजं किं क्षिप्रामानं दिरुपवश्यादणा॥ द्विजु वामिः भगवान्मुः
न पुः श्राव देवनाग॥९५॥ यस्यादाधनमात्रेण पतितास्तापिध्व मोमुखः॥ एवं भिश्च विदयमोमस्तुखे
वं वेत्तितं वचनः॥९६॥ इति श्रुत्वा तु ता ऋषि पत्नी भिनारदः॥ उवाच तु स्वीरं व्यालवासा सामर्थ
हैनवे॥९७॥ नारद॥ भूयता भोनप्र श्रेष्ठाः सवनीना वचारणे॥ महाकालवने रम्ये गयानी
पतन्नय॥९८॥ नश्चैव वालय्यानाम मन्नो धो महात्मिनां वरः॥ नथा गंगा च ना धेण धून
भविष्यथ॥९९॥ सर्वहेश्वरनीर्थ सर्वकामवरप्रदं॥ सर्वतीर्थ्यवक्तुं पुण्यं नमगधनेना
र॥१००॥ नारदस्य वचः श्रुत्वा ऋषिपत्न्यः हृदचाविनोः॥ आजग्मुः स्वालहेनास्त्वयपवनीर्थंगणा
घ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नभग स्वार्गरु विभीर्ण वा स्यान्न दानाधिकाः स्त्रियाः ॥१२॥ नान्याभिर्बन्धुपत्नाभिः न भर्तस्यास्ति नेपरे ॥१४॥
पंचम्यां कृ प्रविसंशोधानाभिः सुचेरन भेन भउपोष्य मे धुरा अंचूजागरश्चैव पोगनं ॥१५॥ कृतेनमाभे
अनेन्यासे ध्रुन पापा भव द्वैरणात् ॥ भर्त्रीलो कपरि भ्रष्टाः सपः मोपोगर हा भव ॥१६॥ कृपिभिः
स्त्यागिन्द्रदूरणे सर्वं वहु विसनम ॥ नदाम भक्तिलो के स्त्रिप चमी कृ विसंज्ञिना ॥१७॥ नरनारीच
न स्यावै भेन मे दूदू ते निपः ॥ नीवाराहारद्वे कूपा श्रेष्ठविभीर्ण वा सत्मो हिना ॥ वने धान्या पन्ने द्विव
दापद्वैः रवी द्वदा चवंन ॥ कृभंगत्वं चनारीणानं विपोग भवभन्न नृ भुजे ॥१९॥ मधु श्रीधृतं नो वा द्विद्वद
न्विसभ विध्यनि ॥ एवं व्यासः समास्यातं यच्च पापरि ध्रुविनं ॥२०॥ अर्वयाईदशंनी यं वैनते
भविसत्तम ॥ नादशं पुण्य दृष्टि विनान्निभ पाउगोल्त ॥२१॥ अस्ति नूनी धने से किं निसहे
दिनानि कुर्वति ॥ भवे न्निचा से येन स्वविनिशगोध्रू महीयते ॥२२॥ योवै श्विपन्न धान्न भलाकृ पामेनो
श्रणोति वा ॥ पठे अस नते व्यासहृ यमे धप्रत्नेन भेलन ॥२३॥ इति गयाम लाम भोम ॥ पासं०
पुरुषोत्तम पर नीपं स्वपाभोनं पुरोन्न घ ॥ महिमा न स्पनीय स्मा विलरा दूदमेन भो ॥३॥ इन
ने श्रोते विधा वि वत्तोध दर्वि दृ गर ॥ सनं० पपनाभो हुजा शेष कृ पोपापहरं प्रण ॥ य
स्या भवय माने ण महापापक्षयो भवेन्न ॥ पुरा कृते प्रवे भ पनवौकं ठे विमले हूलभै ॥ समासी
नोरमानाथः पार्षदैः सेन कादिभिः ॥४॥ मदर्षिभिः सदाचारैः पीनाम हपुरोग मैः ॥ भक्तिवि
स्वितुष्णो वृ नैः सत्वै सैर्मह हादिभिः ॥५॥ गणगंधर्वसिद्धैश्च सेव्यमानः समंततः ॥ खिअरोग
न सन्माने दृश्य माने व शीग नैः ॥६॥ चिंतामणि गरोग्य रैश्च लिना गणभै पि पु ॥ करस्य इमन
आ पे आसीने हिमु रहि प्रि ॥७॥ धर्मधाह्रनाः सर्वे प्रपा गस्तु निश्चिता ॥ ने पोम धोप
रा भा षा क्ष सत्वा कोत प्र ॥ ८ ॥ पुण्य ज्ञाना वि विनाप श्रोतु विजा मि नवनः ॥ सर्वेशो

स्तिमुढमास्तथान्यत्नां पन्दिरोचनेन॥१॥ श्री भग०॥ स्नानं स्यानं जपः सत्यं सदाशास्तं हि शोभनं॥ देस्रे फ
२ लेच्चपर्वेच नीर्थेचायनेनेपदे॥१०॥ पूर्णिमास्या चमावास्या संक्रांनौ ग्रहयोनथा॥ वैधृतौ चेत्युती
पाते स्नानं रविः परस्य नाग॥११॥ गंगायां भास्कर क्षेत्रे कुरुक्षेत्रे च पुष्करे॥ गोदावर्यां गयायां च
नीर्थे चामरकंटके॥१२॥ अवंत्यां च कुरुनंदने नेत्सर्वं चोत्सर्गभवेत्॥ तस्मात्सर्वप्रयत्नेन पर्वणी
र्थं समाचरेत्॥१३॥ केपोगाः पुण्य कर्माणां कृते व्याश्च विशेषतः॥ श्री स्कन्द०॥ साधु संग्रहे
मरुं पुण्यकानां त्रयानघ॥ मृत्तमासे समायाते पेतराअने व र्जिताः॥ नेम्रजन्मनि दारिद्र्यं ने
वां भवन्ति रोगभाजने॥१५॥ श्री र०॥ श्री हरणे हिमतो मासः भैवपोगेन्जायते॥ कुराकालेत्तमायाप्त
एन भो वृहद्विस्तरान्॥१६॥ स्कन्द॥ पुन्नुसुम्ले त्वपादे वीमस्तन कालेोपमीहराः॥ देवला पितृक्रिया
श्चि विधि नाहि मलिम्लुचे॥१७॥ सौरं मौंजी विवाहेश्वमलेोप वास्तवं तथा॥ विशेषेण न्न हल्या
नां कृत्यं मुक्ति वृथे नर्थैः॥१८॥ संवत्सर त्रयाने च मासोयम धिग उच्यते॥ असंक्रममरवेरस्मिन्नहा
अधिकमासकः॥१९॥ अधिमासाधिपत्योहं सहाजे पुरुषोत्तमः॥ ममापि धानं नीपंच मुल्
फाल्गुने रुभं॥२०॥ पुरुषोत्तमनामं च धामो वैवमस्लिप्तिं॥ तस्मात्सर्व प्रयत्नेन गानं यहिंदे
पासहे॥२१॥ महाकोलेत्तनुंपथ नच नीर्थं ममाभिधं॥ मार्गि नोसे समायातिः प्रजाना धर्मिं येधु
वृं॥२२॥ लेखा हि मम मारद्यं नकृत्वा विभ विष्यति॥ धनधान्य फलं भाग्यं सौख्यं सदेवहि॥ आसं
वृं॥२३॥ लेखानि ममारत्यं नकृत्वा॥ सर्वं ते पापं भुवं॥२४॥ मलमासो
ऋोने पि संप्राप्ते मासुद्दि स्यभनं च रेत्॥ अक्षय्यं च भवेत्सर्वं ते पापं र्धनं॥२५॥ अधिमासे च संप्रा
प्ते नः स्नात्वा ये षां देवि प्रमोदतः॥ हरिरूपं च सदाने षां प्रयोगे गयि वर्धनं॥२६॥ स्वसंभवानु सत्वं कार्य पक्षि
पे अवंत्यां भगमाचरेत्॥ नेषां दुःख्यं हर्षीः पात्यमिदं चेन संशयः॥२७॥ श्री र०॥ इद तो हि चे यो भ्रो न्को अधिमास
रहन्तद नेन॥ नत्सर्वं मिस्म तोदे नपनं ने मियद् शने॥२८॥

नस्यैव कामपूर्णार्थं विद्यार्थी राजजनार्दनौ ॥ तस्मायानीकुमारां गोत्सनं भक्त्या रिणो ॥ विश्वासं च किरे
नस्य गुरोर्गेहे परंतप ॥ १२ ॥ तस्यापात्यनेः सम्यक् कृष्णविद्यां सर्वं भुनिः परां ॥ ... मसिन यो बुद्धस्पनेनेन
दागुरुः ॥ १३ ॥ विद्योपदेशकार्यं ... गनो नौ गुरुद्वरः ॥ इत्ने दृष्ट्वा न यो देवगुरुस्य नीउवाचेह ॥ १४ ॥
सर्वे कुरु नैवं सम्यानेः संध्यामुपासनं ॥ गोमतीवैत तीर्थे श्राद्धर कायाचुपापचंनी ॥ तत्रैव गमने
निःपगुरस्ते स्नानकारणान् ॥ इतिश्रुत्वा न हर्षः रामेणतत् हरसंपुनः ॥ १६ ॥ ... पिलस्मा
मिः एमनोहि नमुन्नमं ॥ गुरो रोगमनं त्वां क्षेत्रं अथैव स्थिति कामस्य या ॥ १७ ॥ एतेस्मिन्नेव कालेतु सां
हीपाने रगान्नु ... नतो धायचनौ वीरो गुरोः आवर्तनं त्वं ॥ १८ ॥ प्रसत्यावनेनो भूत्वा तवं चैन
मप्रवीत्तु ॥ भूयनो भोमहायोगिन् अस्माकं वांसकारणं ॥ १९ ॥ विद्यार्थी इहसम्प्राप्तौ ... स्माकं गुरु
मे ॥ प्रातः कालेचते भक्त्या तुसम योनो त्विनी मभो ॥ २० ॥ एतत् ... चालस्य ... गोमती स्नानकर्म
चभगवान् व्यासो ओत्मनो भ्रनकारणं ॥ २१ ॥ अस्माकं च परं वत्स भवतं सा रस्वतं मे ॥ गोमती स्नानं ... चिछ्रः
यं प्रातः कालेसदावधैः ॥ २२ ॥ तथैवोपासनं तुभ्यं संध्यायाइति निश्चितं ॥ तत्र ... ये दे धाय तत्तु
मायामानुषरूपधारी ॥ २३ ॥ गोम यारा धनं च कैकुराख्य ... नमाभे यत्सरस्वती सहस्त्र गुणी
उमनुत्तमं ॥ २४ ॥ के धउ स्यौन रे भागे गोमती सास्ये मागे नाग ॥ पानौ ... नी ॥ २६ ॥ श्री
॥ २५ ॥ प्रातः स्थापने त्वं गोमती सरितां वरां ॥ २६ ॥ ... सवओ नैव सत्पाप संप ॥ २७ ॥
रस्म ॥ अनेव न्यायनाथस्य नु गोमती सरितां वरां ॥ स्यौनहनादि ... गोमती ... न्यतो ॥ २८ ॥
गौम त्य यस मानीना यंत कुंडे सरस्वती ॥ नहनम नेत्रो ... ॥ २९ ॥ नत्र
न स्मा इत्या सयत्त्वं भविनीर्थ मतु तमागा इपर सिनो इत्यार्थ ... जन्म ... ॥ ३० ॥ वैस्पर्वा
न स्मा इत्या स ... विधि वे जोस ... स्योसं सर्व चैव तु ॥ ३१ ॥
स्नात्वानेरो निर्यं रीधौजोगरणे चरे ...

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

तपती॰

२५ अनंतं चैवरुद्रलक्षं मोक्षसुकृतानुरानुं॥ गोप्रापणानां पूजा च क्रीयंते यैः समाहितैः॥१९॥ नते
षां दुर्लभं किंचित्सर्वलोके षु विद्यते॥ गोप्रनीत्या तुजं पुण्यं फलं प्राप्नो पसरायः॥२०॥ पेश्रप
ल्लिकथा पुण्या पवित्रा पापहारिणी॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः विष्णुलोके महीयते॥२१॥ इति गोमतीष्ठे
उमाहात्म्यं॥ भविष्यपुण्यनक्रंतीर्थं सर्वपापहरंपरं॥ स्वर्गनासंगमोयत्रगंगे चार समीपतः॥१॥ प
हापापहरं पुण्यं महापुण्यफलप्रदं॥ आकाशगा पतिताया च गंगा श्रेयो व्यापावनी॥२॥ विपत्तास्त्रि
रस्तालपः महादेवेन शंभुना॥ नेस्मिन्नतीर्थे नरः स्नात्वा गंगेश्वरमतो तु ययेत्॥३॥ गंगा स्नात्वे
त्रप्राप्य विष्णुलोके महीयते॥ इति स्वर्गगा माहात्म्यं॥ तीर्थमन्यत्प्रवक्ष्ये पुण्यं छत्रेश्वरस्थानं महत् विं
वामनत्रकुंडं न विरव्यातं त्रिषु लोकेषु विश्रुतं॥१॥ पस्स्वरूपं नमामेण भक्ष्यहर्त्याः पापो हन्ति॥ म
रथुश्चानं प्राप्य प व्याहि स्युपरजन्ते॥२॥ व्यासः॥ कुरुक्षेत्रे समुत्पन्ने वामनो रूपरूपस्तने पुण्न॥ न
वंश्चो नु मि धामिव नो भ्रमे विशंवरः॥४॥ सत्त्व॥ अयतां भो द्विजश्रेष्ठ कथां पापहरां परां स्व
अवणमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते॥५॥ हैयेन्द्रः च पुरोत्सवो कोविद्वभक्तिपरायणाः॥ भक्तो हृ
विरव्यातः सर्वधर्मविदांवरः॥५॥ अयतां भो द्विजश्रेष्ठ कथां पापहरां परां॥ यस्याः अवणमात्रे
सर्वपापैः प्रमुच्यते॥६॥ मन्त्रा दैत्य चंपोभो य चे जी रित्ये भिधीयते॥ एकदा तु सभामध्ये नारद
देवदर्शनः॥७॥ दृष्ट्वा त प्राणतं सवैंतत्रस्थुदिनिनं दनाः॥ सीदूयचास नंदत्वा पपूछ कुशलं
देवपूर्व दं॥८॥ नारदं॥ अयतां हि द्विजश्रेष्ठ गौतमसंदिरं॥ नंदैवस भारभ्यो दंड्या लिख्या य
पुना॥९॥ नन्दैपाः तिगपवाःपुरंदर पुरोगमाः॥ नन्देवे कथा पाहुःश्चा मया सव्यानो नस हिरि॥ बलि
विपाकलोनीजो कथा रदंवमहोत्सवे॥ इति माधवविषयोपाचेथ विजौजा हृ पसमनम॥११॥ बकुंडा वा द
चो हानकुदक्रांडहनवंति म॥ नस्याद्देहानवं अत्रपिनः पयागतो मही॥१२॥ विजि वो सार्व भ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मन्वंतरं भवत्वसुधाधिप॥ नारदस्य वचः श्रुत्वा बलिर्वैरोचनिस्तदा॥१३॥ चकार कोपमतुलं मैत्रो
क्य क्लिन्नये ह्युतः॥ संग्रामम तु रोन्नी यं बोलसवैन बली यस्तां॥१४॥ जित्वा च सर्व देवान् सर्वान् शची
यु सवासवान्॥ सर्वलोकेश्वरो जातः बलिर्वैरोचनो सुरः॥१५॥ इन्द्राधिकारान्निहतगः भ्र हर
ज्याः पूराजिनोः॥ विचरन्ति यथाकामं पाः तेन देवगणो भृशं॥१६॥ कृ ...त्रिकालं समोला यथा
णं शारणाय युः॥ भो भ्रूवन्त्रेव ह्रते नाभवत् स्वा देवलोकापरनंप॥१७॥ ...ये मः कृ गं धामः कृस पाय
चराम हे॥ भ्रेवो० श्रेयनाभो सुरश्रेष्ठ ...धा कं सा धनं परं॥१८॥ यूयं यान पुरीरम्याः उजे यि न्मा
मरोचनं माः॥ नमनी धं परं श्रे ष्ठ ना म्ना चोनरमा नतं॥१९॥ नम्य वै दृष्ट्वि णभागे विष्णु नीथम
नुनमं॥ नयुगस्वाशयी मि नेन पः॥ रन सनमाः॥२०॥ अस्मणो वनने अश्वान पानं कृस
रोचनमाः॥ ननः सिद्धिसु संप्राप्य जन्मनः स्यात यंत ह॥२१॥ मरेयसं प्राप्य भगवावरदो वरदं मधि॥
श्रीभग०॥ श्रीपनाभो सुराः सर्वैविरस्म नो मे जो षिन॥ न सर्वस्य महस्या मि नाचेमा
यां विचारणा॥ देवाः॥२३॥ वरदे स्तियहविष्णोवरमेवं वदत्सुनः॥ अदित्यां गर्भसंभूतो राजकस्मा
प्यनेजो भवन॥२४॥ इति संप्राप्य निन्देवे जनमेन्द्रपुरोगमैः॥ न ... तका चभगवान्तर्वैवान
रधीपन॥२५॥ ननः कृ निपये कालेभगवानदितेन ...नः॥ विष्णुरूप धरोनं तः वामनंनो
वामनः॥२६॥ बलिर्वैरोचनो वा सवाजिमेध ...नेन च॥ ...जे ह्जिन्दैर ...च्छ ...जि ...
२७॥ ...त्विजे कश्यपं रम्वा होना रम्भगुससनेम॥ अन्माने च भेव ... यवामपन बधिताम् हः॥२८
२८॥ ...ते कश्यप ... सभा सदः॥२९॥
अध्वर्युर्भृगवीने ...विः ... स्त्रि सत्तमाः॥ ... नानरदेवेवे ... सिद्ध ... सेन नमः॥३०॥ ...
बलिसु ... ध्यासदो ...नो राजन्सत्तमः॥ ...पवनम ...यज्ञ ...देहपारगः॥३१॥ हरेरेन
नूका ...ब्राह्मणोमाः ... स्मिनः॥ पवमानो ...वान्नेण चर्चोरो ...

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

अवंती०

२६ सुनिरजैंरुवाम नोहिज्जसनमः॥ मनिलारेण च व्यास सर्वं रादे निवे दिनं॥३२॥ धाय च नदार
जाबलि वैसे चनिम्र लानुः॥३३॥ पर्य माहायन ल्सवृजगामनैः से भासदैः॥३४॥ वज विवापथाया
यामनं जोधुवामनं॥३५॥ जोन पिवासभा मध्ये दलोसन पृष्टिन हं॥३६॥ केन ल्लोगमन्न प्रपन्न
नेभी हदहा मिवी॥ यामनं०॥ राजा राजा लिंगा सेह हिः प्रपेणापर मे ष्ठिनः॥३७॥ नंजो हमागः
महिन वयज्ञ दिहध्या॥ वरुणस्य च पशो वेहसो मेवुपुराण वध॥३८॥ पेह स्या पिपनेन नेपर
दह्यान इ धर्मी स्यापि च पशोमे प्रजापने अस न म॥३९॥ जो पोर्यद्रम हाराजा ह हो मेवि
पेपूवर्दैः॥ राजर्षी जा वये यज्ञाः हृष्ट ल्मोपि महालन॥४०॥ ने ह सोप महा राजा पशस्मे ह हवान
त स्मो हलगना रानूया च ना पंतिवा नघ॥४१॥ पा वस्य वं हि ज्ञ म प्रेष्ठं लेभ्या हदहा म्ये हं॥ वा
देहिमे राजे राजे ऋपहा निभी पिमे दिनी॥४२॥ वा सा पं रिचनेन नघ पदि पा पेवु स न म॥ व लि०
लिमि दंया विनं विप्रस्वस्य नेन गहि ने परं॥४३॥ गज वाजी रथा श्री णीर ना वि वि वि पा निव
हस्त हासीवरा ने हारिपोना ना वसु नि च॥४४॥ इ व्या पि वा सुसी रुन भ्ने पा च प्यं पं ह्रिजो नो
पा भो सि रनस पो सि वेरवं ह्यागपा रगः॥४५॥ वामं० वने कै वि स्य हा राजनं॥ वि प तै मुनि म
नरह॥ देहि भी णि पदम् सिपु हे ध्यालि ने पुनः॥४६॥ मह हण विप र म मिवा स स्या थ
मानद॥ देयु त्या सन राजे पि दा भू मि हि ना य मे थ्य पा रे जो पिन रा व्या से भ्रतुणा हे प भो
नः॥ हेन मो नेज स्ते स धः प पोरमा ऋ ष हि॥ सा थ पा द ह पजा ना स्तै व न का न ना ग वत्
वन दृष्ट्या सव लि ना चा पिनं वपुः॥ जि वामु र गणा नू स या राज्य द वो शान क नोः॥४७॥ प श्रो
कुमुदनी मा पो वि ष्णु वामन रूप धृक्॥ क लि सि ध्या भ्ने पु प पे नी थ प आ स्य सम चं॥४८॥
निवा स म ह से ह्या सन नै व सुरेस न्न मेः॥ वामनेन दानं जी पं वामनं कुडे वौ च्यते॥४९॥ भाई

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

मासि सिते पक्षे द्वादश्यां श्रवणान्विता ॥ वामनद्वादशी सो ब्रह्महत्याकोटिविनाशिनी ॥ ५० ॥ अ
स्य नीर्थे नर स्नात्वा उपोष्यैकादशीं पदा ॥ द्वादशीं च विशेषेण महापातकनाशिनी ॥ ५१ ॥ ए
वं मासत्रयं गत्वा तीर्थयात्रां [illegible] महर्षिणा ॥ सर्वपापहरं पुण्यं सर्वक्रतुसमं स्मृतं ॥ ५२ ॥ इति याप्तन
कुंडमाहात्म्यं ॥ नागानां सर्वतीर्थं सिद्धं कामप्रदं सदा ॥ क्रियते कार्तिके स्नानं स्नानं दृष्ट्वा सूजनो यदा ॥ १
सनं ० ॥ श्रृणु भूप प्रवक्ष्यामि नागतीर्थं जो केषां पुण्यं नमो तु भ्यं भुवि पापहरं परं ॥ २
यस्याः श्रवणमात्रेण शापमुक्तो भवेन्नरः ॥ पुरा नागाः परिभ्रष्टाः मातुः शापात् परं न पूजे
जन मेजयेन सर्पास्ते मा शिनाशाः पालिते नच ॥ ३ ॥ धृष्टे द्विजश्रेष्ठ ज्वलाग्रे अजेन वा ॥ ४ ॥ नागा
अनन्त वसौ सादेन मोहितानां तथ्यैवाइ नीत ॥ ५ ॥ भेजे पर्यपदे स्मि नदे वरस्य सर्पसंभितो ॥ ६ ॥
अस्याभूत् निमग्न विधर्त्रा यास्याध पिरन्न प ॥ ७ ॥ अस्मिन् स्थाने सरो भवद्भि वासो जायते
भयः ॥ ८ ॥ ओस्ति कं ० ॥ श्रु यनों मानवः श्रेष्ठा यथा कष्टं नरः ॥ मे शाप वने रम्य यो
कुरु स्थलीस्थना ॥ ९ ॥ ते स्मात् हिरण्यभाग दैवं तीर्थं सर्व नाने ने नो गो ने वयुरा श्रो मेय न
मि हिन्नो हरि ॥ १० ॥ योग निद्रा समासाद्य शेते भ्रमत्नानन शेष शायी निरिख्या तो स्त वलो
के भुजीय ने ॥ ११ ॥ कुन्यदोषो नन्नवैव बाधते सर्व देहिनां ॥ वदुदत भूयं वि स्तच नमस्तुपे ए
न भूत ॥ १२ ॥ श्रीमद्भूम सहान्ते जातन्वै वसन् तैष्णिनि ॥ दृष्टिपापि धर्मा पश्नोभोयमाद्वे उपोमल
नः ॥ १३ ॥ ओम् स्नानं नमहान्ते ज्ञानं नवै ॥ पुष्पिताः सितं पापचोयवती तीर्थवरोत्तमे ॥ १४ ॥
मुनिध्या नेन च कुरुन वृत्तं मन्हारा कालसं तापः ॥ १५ ॥ कृपितामीसि पिपासा प्र चोयंनति तीर्थवराय ते ने विवाणि पदवी गतः ॥ १६ ॥ ए
हरिश्चन्द्रे विशुद्धं भ्रमने भागलो पोत्रि गहिनो ॥ सर्पिर्द्धि प्रवरायते ने निर्वाणपदवीं गताः ॥ १७ ॥
न स्मात् कारणात्तत्र वैते नैव च ॥ विश्वे ध्यनो ॥ मातुः शापोच्चतो हे बोधु मुष्या ह्रैते वे बाध्यते ॥ १८ ॥
एतन्ते वैचने अन्यथा महर्षिते कुस्मच ॥ आगच्छन्त च नरे रस्मि धायसो धर्म पञ्भ गोत्तमाः ॥ १९ ॥ ए

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1888
Dist Nagpur

51

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ञापथः पुंधलश्रवद्वेदृष्ट धनंजयो॥ वासुकिः पन्नगश्रेष्ठो नहुषो नीलएव च॥१६॥ पुष्पभद्रे दि
वे स्थाने तीर्थं गोस्सव हवर्षे॥ अथाप्युपेन स्पृष्टा नागास्तु विरुजो भवन्॥१७॥ तत्र रम्याणि तीर्थ
स्थानानि पुरमाणि च॥ नवानि तानि कुजानि तीर्थभूतानि सर्वशः॥१८॥ मसद्गुप
पद्मा मुक्तं सर्पपापहराणि च॥ यत्र सिद्धागणाः पुण्या विद्याधराः सनकादयः॥१९॥ अप्सरा
गणाः सर्वे श्रेष्ठा ये च सद्गुणाः॥ अत्र योषित्सुनागाः पुरगामो महर्षिणा॥२०॥ शेषकुण्ड
पुरं विश्वम्भरायाश्च मणिमुखाः॥ तत्र सर्वाणि तीर्थानि पावनान्यपि सर्वदा॥२१॥ येन देव
ते यिस्थात्वं मणिवर्णादाने अक्षयं॥ पञ्चस्थानि त्रिशतानि सुगन्धीनि च सर्वशः॥२२॥ हरसरोवर
उत्फुल्लपद्मफेनप्रवृत्तसौरभाः॥ पीयूषखण्डगन्धाढ्याः येन पीता च शोभते॥२३॥ यत्र स्नानमते न
योषित्सु हस्त्युपवर्गे नागे॥ नागपुष्प्याभ्र तथा भिः पीड्यते परमात्मनः॥२४॥ यत्र स्नात्वा नरो पापान्मुक्तो वैकु
ण्ठधाम वे रहसि भिन्ने॥ यत्र स्नात्वा नरो विलिखेत् स्त्रीमानु गच्छति नाम्ना यथा॥२५॥ एवं व्यासपरस्थानं सर्वपाप
हरं परं॥ श्रावणे मासि हस्तस्थे चपञ्चम्यां सोमवासरे॥ श्लानाग्नानां पूजनं नकार्यमार्यपदं रौरव धीयन्
उत्थस्य पापनेत्रे आधंवा धिनाथ भिक्षवे नहा॥२७॥ इति नागतीर्थे अथ संख्यातसत्स्या पिबेदि
को तीर्थे सत्तमः॥ नागसरे विमलं तीर्थे निर्मलं तीर्थ निषोष्यने॥३१॥ विधिवत् क्रियते यत्र स्नानं संवीदा
सञ्चय पत्नं॥ नलकूबर योपनेधनं पौत्रा स्वप च भिन्दिनीधः॥३२॥ यत्र स्नानेन सिध्यन्ति सर्वतो भ
वन्ति विहंगः॥ सर्वे नास्तिक्य सम्पूर्णं शिवमार्याः सहस्रं चर्वन्ति॥ अथ गोदानीदा नानी पा
पाथ पिश्चनि॥ शिवमानीरे शिवति पुण्यस्यान्नानि दुर्लभा॥४॥ प्रोक्तो धायुः स्नि पिभर्ही दवाम
तो कृतवेता तेस्मरद्द॥ आचार्य सर्वसा पत्नी स्नानार्थे दुर्जन समुं॥५॥ नतोगछ्य सोमीपं ऋ
राजे विधिपर॥ नीर्थ राजने मस्तु सर्व नीपा यदा गाडे ना॥६॥ अनन्त दृष्टि में निर्यदं हमेषो हि
नेत्र॥ नत्र स्नानादि कृत्यं कृत्वा पात्र महाप वेत्तु॥७॥ १ दसि नारस्य परन्तीर्थं च स्नाया हिजा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

नमः ॥ रक्ष्मा जितं ननोदयात् ॥ ३ ॥ आत्मसंभार्य विरूढ्य पेग ॥ ८ ॥ २ ॥ संगमं नीलगंगाधा शिप्राया या श्रेम
नुत्तमं ॥ नत्र स्नात्वा शूलं चिभूर्त्वा दृष्ट्वा संगमसोमेश्वरं ॥ ९ ॥ ३ ॥ पापा सोदेयं ननो द्यात् स द्विजाने भ्यः
स्वलं रनै ॥ ननःस्नाया हुनी सम्प्रकुं जीर्थं पैशाच मोचने ॥ १० ॥ ४ ॥ नत्र स्नात्वा चगैविवदा कि
कारभ्य दर्भ भिः ॥ गा स वत्सा ननोदयात् देवेहागपारगेम ११ ॥ प्रगृह्य नानि सर्वाणि नेच हयो वि
सन्नमः ॥ पिशाचे २ ननो दृष्ट्वा सर्वे सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १२ ॥ गंधर्वतीर्थ ननोगधे भिपनो सुन्दकार
कुः ॥ नत्र स्नात्वा शूलं विभर्त्वा श्राद्धं कुर्यात् समाहितः ॥ १३ ॥ ५ ॥ नजोगधे वंनी विमधे हा रत्नी षष्ठि
नमं ॥ नत्र स्नात्वा मन्हदेन आज्यं णोभ्यः समर्पयेत् ॥ १४ ॥ ६ ॥ शूलभंगो मिथुनं दृष्ट्वा विधिपूर्वं नमो सृष
नु ॥ कृ वंगाजित वासा सिनं चहृदयानि सनम ॥ १५ ॥ नके नीर्थं नरः स्नात्वा जोच्यके पापि समवैश्रे
नुं ॥ हुं त्वां राजस्य विमाजा निलेन हृदयानि सनम ॥ १६ ॥ ७ ॥ सोमनाथं नरः स्नात्वा दृष्ट्वा सोमं
ै ॥ वरं शिवं ॥ आत्मणोभ्यत्ल लोदयो गेहदनादुं पे रं ॥ १७ ॥ ८ ॥ हरसीद ननन्नोदयसवं कामार्थ
लसे धर्पे ॥ देवमयागं ननोत्स्नानोप द्विजसत्तमे ॥ १८ ॥ ९ ॥ नत्र स्नात्वा शूलं चिभूर्त्वा देवमापपे
मर्चयेत् ॥ १९ ॥ ९ ॥ सयागेपरमस्यात् वेणी तीर्थं प्रतुनन्मा ॥
मर्चयेत् ॥ २३ धेनु प्रदानं द्यात् देवं पूर्वदैसेदूर्मवा ॥ २० ॥ १० ॥ लिलधेनुप्रदानं ना गवं धिवदेहजपुंगवे ॥ कृण.
नचस्नानं चकर्न यान्नि जामलन कसंपन्नं ॥ २१ ॥ लचनी पैनरस्नात्वा चीकृण्यमो न नमच पन्नेः ॥ नचं नाउ
मोचनं कुंनी पं पपपाप हरस्यात् ॥ २२ ॥ ११ ॥ ननो गधे ढुनी विमया गजी पुर्मन्त्र नमा ॥ नचं स्नात्वा
पुकुं वोलि ह्त्वा गौ ध्रुन रोमि न ॥ २३ ॥ १२ ॥ ७ ॥ ल द्यै न्र प्रदानं पार्श्वपा यु श्रेम सर्वीश धैतरापन
रुं च भर्तृर्वाक विलेश्वर मर्चयेत् ॥ २४ ॥ १२ ॥ ७ ॥ नत्र स्नात्वा नरो नित्यं पुनंधारेश्वरं शिवं ॥ रूजयेन्नवि
कुं स्या पुरेनी पं शिप्रा कुं रेवपगम्ब मेघ ॥ नत्र स्नात्वा नरो नित्यं पुनःपि त्वो महेश्वरं ॥ म पुहाने मदान मई
धिवद्हि मेद्र न धेनु समर्पयेत् ॥ १२ ॥ सं पुकुं जा नरः पुनरपि स्तात्वा

श्री॰
२८

॥ धेनुमतः परं॥ २६॥१४॥ ऋणत्रयं परसंतीर्थं सर्वतीर्थफलप्रदं॥ नर्मदायां [illegible] नरो पश्येत् ऋणत्रयं परमे
श्वरं॥२७॥ पुत्रमूर्त्यादिकं देयं प्राप्यते मोक्षमुत्तमं॥ १५ ॥ [illegible] रेवायां [illegible] तीर्थं [illegible] नं॥
द्यां॰ पूर्णमिलापनं गच्छेत् पर्वशासनं॥१६॥ नर्मदायां स्थितो नित्यं [illegible] तीर्थं परस्परं॥ नर्मदायां [illegible]
तेप पश्येत् [illegible] दिये श्वरं परं॥ रथपहनं नतो देवान् [illegible] गच्छेत्॥ ३०॥ [illegible] देवो नर्मदातीर्थं
परस्परं॥ [illegible] स्नानं [illegible] सेवनं॥ ३१॥ अभ्ये वृह [illegible] देयं नर्मतीर्थं [illegible] जोत्तमं॥
[illegible] स्नानं [illegible] चेद क्षिणे॥१६॥ नर्मदायां [illegible] वायां [illegible] देयं॥ अ
[illegible] देयं [illegible] सप्तजन्म॥ ३३॥ [illegible] तीर्थं [illegible] देव मे देश्वरं॥ नर्मदायां [illegible]
[illegible] नमनं॥ ३४॥ २०॥ नतो गच्छेत् परमं तीर्थं [illegible] नं॥ [illegible] रक्तं [illegible]
[illegible] नं॥ ३५॥ २१॥ [illegible] तीर्थं [illegible] नं॥ [illegible] पापं [illegible]
[illegible] नं॥ ३६॥ २२॥ ततो गच्छेत् परमं [illegible] पं॥ नर्मदायां स्नानं [illegible] नरो [illegible]
नः सः॥ ३७॥ २३॥ [illegible] ॥ ततो गच्छेत् परमं तीर्थं [illegible] तीर्थं [illegible]
मं॥ ३८॥ २४॥ नर्मदायां स्नानं [illegible] पापा [illegible] परमं [illegible] तीर्थं [illegible] नं॥
२६॥ [illegible] स्नानं॥ [illegible] ॥ [illegible] नरो देवं [illegible] ॥४०॥ २५॥ नतो
गच्छेत् परमं तीर्थं [illegible] ॥ [illegible] पापं [illegible] ॥ ४१॥ २६॥ [illegible]
नतो गच्छेत् [illegible] ॥ [illegible] तीर्थं [illegible]
तीर्थं [illegible] ॥ नर्मदायां [illegible] ॥
[illegible] तीर्थं [illegible] ॥ [illegible]
[illegible] ॥ [illegible]
[illegible] रेवाखंडे [illegible] नर्मदातीर्थं [illegible]
॥ [illegible] ॥

काशीनाथ त्र्यंबक [illegible]

K K S U LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1888
Dist Nagpur

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=19.10.20 11:56
,TRANSFERRED=2020/10/19 at 12:03:31
,PAGES=54
,TYPE=STD
,NAME=S0004156
,Book Name=M-1888-TIRTHIMAHATMAY
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection